

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΑΡΤΕΛ ΣΤΗΝ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΟΥ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ**

Καλαντζή Μαρία
Οικονομολόγος

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
εισ. 91805
Αρ. ΚΑΛ
ταξ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΑΡΤΕΛ ΣΤΗΝ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΟΥ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ**

Καλαντζή Μαρία Οικονομολόγος

Енгіл мерекесін
апар мәзідеңін
Курт

МЕТАПУХІАКН ДІАТРІВН

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009

Στην οικογένεια μου,

ως ένδειξη διπλής αγάπης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διατριβή αυτή εκπονήθηκε κατά την διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών με Ειδίκευση στη «Διεθνή Οικονομική και Χρηματοδοτική». Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση της επιβολής προστίμων στην περίπτωση διαπίστωσης της ύπαρξης οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών (καρτέλ) μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο ίδιο επίπεδο αγοράς ή αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, στόχος των οποίων είναι ο περιορισμός και η νόθευση του ανταγωνισμού σε κοινοτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, καταρχάς, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά και τους θεσμικούς παράγοντες της αγοράς που διευκολύνουν την δημιουργία και ύπαρξη ενός καρτέλ (εμπόδια εισόδου, συγκέντρωση της αγοράς, ελαστικότητα της ζήτησης, αριθμός των εμπλεκομένων στο καρτέλ επιχειρήσεων, συμμετρία και καινοτομία). Στην συνέχεια ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006, σύμφωνα με τις οποίες η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επιβάλλει πρόστιμα σε επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές. Καθοριστικό ρόλο για τον υπολογισμό του ύψους του επιβαλλόμενου προστίμου παίζει τόσο η σοβαρότητα της παράβασης όσο και η διάρκεια της. Επίσης, αναπτύσσεται η σημασία των Προγραμμάτων Επείκειας, τα οποία έχουν αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την ανίχνευση και καταπολέμηση των συμπράξεων και κυρίως των μυστικών, καθώς και η συσχέτισή τους με την επιβολή ή μη προστίμων.

Λέξεις-κλειδιά:Πρόστιμα, καρτέλ, συμπαιγνία, επείκεια, εναρμονισμένες πρακτικές

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Νικόλαο Εμμ. Ζευγώλη, διδάσκοντα στη βαθμίδα του λέκτορα στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΔ 407/80), ο οποίος με προθυμία ανέλαβε το ρόλο του επιβλέποντα, πρότεινε το θέμα της διατριβής και με την καθοδήγησή του, τις χρήσιμες συμβουλές και τις ουσιαστικές παρατηρήσεις του με βοήθησε στην υλοποίηση αυτής της εργασίας. Ο κ. Ζευγώλης είναι δικηγόρος, Ειδικός Επιστήμονας στην Επιτροπή Ανταγωνισμού.

Επίσης, ευχαριστώ τον κ. Παναγιώτη Χατζηπαναγιώτου, πρόεδρο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών, για την πολύτιμη συμβολή του κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω όλους τους υπόλοιπους διδάσκοντες, τη γραμματεία καθώς και τους υποψήφιους διδάκτορες και τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών για τη συνεργασία μας κατά την διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ χρωστώ στους γονείς μου Απόστολο και Τασία και στα αδέρφια μου Κατερίνα και Ανδρέα, που στάθηκαν δίπλα μου, υλικά και πνευματικά, σε όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΚΑΡΤΕΛ».....	2
1.1 Ορισμός-Είδη συμφωνιών.	2
1.2 Διάκριση των οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών.....	5
2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΟΣ ΚΑΡΤΕΛ.....	6
2.1 Χαρακτηριστικά της Αγοράς.....	6
2.1.1 Εμπόδια Εισόδου.....	6
2.1.2 Συγκέντρωση της αγοράς.....	9
2.1.3 Ελαστικότητα της ζήτησης.....	9
2.2 Χαρακτηριστικά των εμπλεκομένων στο καρτέλ επιχειρήσεων.....	10
2.2.1 Αριθμός επιχειρήσεων.....	10
2.2.2 Συμμετρία.....	11
2.2.3 Καινοτομία.....	12
3.ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ.....	13
3.1 Η μακροχρόνια έλλειψη βιωσιμότητας των καρτέλ.....	13
4.ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΟΥ 2006.....	15
4.1 Μεθοδολογία καθορισμού του προστίμου.....	15
4.1.1 Υπολογισμός του Βασικού ποσού.....	16
4.2 Παράγοντες προσδιορισμού του βασικού ποσού.....	20
4.2.1 Σοβαρότητα της παράβασης.....	20
4.2.2 Διάρκεια της παράβασης.....	25
4.3 Παράγοντες αναπροσαρμογής του βασικού ποσού	28
4.3.1 Επιβαρυντικές συνθήκες.....	28
4.3.2 Ελαφρυντικές συνθήκες.....	34
4.3.3 Ειδική προσαύξηση για αποτρεπτικούς λόγους.....	38
4.3.4 Αδυναμία επιχείρησης για αποπληρωμή του προστίμου.....	39
4.3.5 Αρχή «neb is in idem».....	40

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ.....	42
5.1 Χορήγηση απαλλαγής από το πρόστιμο.....	42
5.2 Μείωση του προστίμου.....	44
5.3 Ανάλυση σκέψεων για αποτελεσματικότητα των Προγραμμάτων.....	45
 6. ΟΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ	51
6.1 Διαφοροποίηση από τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998.....	51
6.2 Ο χαρακτήρας στων προστίμων.....	53
 7. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	54
 8. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΡΤΕΛ.....	59
8.1 Υπόθεση «Χλωριούχος χωλίνη».....	59
8.2 Υπόθεση «Επίπεδου γναλιού»	60
8.3 Υπόθεση «Γάλακτος».....	61
8.4 Υπόθεση «Βιταμινών».....	63
8.5 Υπόθεση «Fenex».....	65
8.6 Υπόθεση «ΣΕΣΜΕ».....	65
 9. ΤΑ ΔΕΚΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΠΡΟΣΤΙΜΑ.....	68
 10.ΣΧΟΛΙΑ.....	69
 ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	70
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βασική προτεραιότητα για κάθε κράτος–μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και όχι μόνο, αποτελεί και θα πρέπει να αποτελεί η προστασία του υγιούς ανταγωνισμού. Η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανταγωνιστικότητα, οδηγεί σε όφελος για τις επιχειρήσεις, τους εργαζομένους, τους καταναλωτές, τον κάθε πολίτη χωριστά μα και ολόκληρη την κοινωνία γενικότερα. Φαινόμενα τα οποία προωθούν και διευκολύνουν την κερδοφορία κάποιων ομάδων εις βάρος όλων των υπολοίπων δικαίως διώκονται από τις αρμόδιες αρχές. Η δημιουργία και ύπαρξη οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών και συμφωνιών (καρτέλ) αποτελεί ένα τέτοιο «ζημιογόνο» φαινόμενο, η αντιμετώπιση του οποίου υπόκειται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Ανταγωνισμού και, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση στην Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Εάν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού αριθ.1/2003 διαπιστώσει, μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται είτε αυτεπάγγελτα είτε κατόπιν καταγγελίας, παράβαση του άρθρου 81 της Συνθήκης Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,¹ μπορεί με απόφαση της να επιβάλλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων, οι οποίες, εκ προθέσεως ή εξ' αμελείας, υπέπεσαν στην παράβαση. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Neelie Kroes, Επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αρμόδια για θέματα ανταγωνισμού, σε μια ανακοίνωση της, σκοπός της οποίας ήταν να τονίσει την ύψιστη ανάγκη για την ύπαρξη ενός υγιούς και ελεύθερου ανταγωνισμού, απαλλαγμένου από μυστικές παράνομες συμφωνίες, αναφέρει ότι «...η μάχη ενάντια στα καρτέλ θα είναι μία από τις υψηλές προτεραιότητες μας...» τονίζοντας ότι θα είναι ακλόνητη στην εφαρμογή μηδέν επιείκειας γι' αυτούς, οι οποίοι διευθύνουν τα καρτέλ². Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η επιβολή προστίμων αποτελεί ένα από τα βασικότερα μέσα που έχει στη διάθεση της η Επιτροπή Ανταγωνισμού για να εξασφαλίσει την αποτελεσματική αποτροπή από την υιοθέτηση παράνομων πρακτικών.

¹ Και αντίστοιχα αν η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 παρ.1 του νόμου 703/1977 διαπιστώσει παράβαση της παρ.1 του άρθρου 1 του ν.703/77.

² Ciara Kennedy-Loest, «*Cartels, fines and leniency applications*», ABA Spring Meeting 2006, Washington-29 March 2006:Introduction to EU Competition Law:Article 81.

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΚΑΡΤΕΛ»

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ-ΕΙΔΗ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ

Ο όρος «οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική» προέρχεται από το δίκαιο ανταγωνισμού των ΗΠΑ από όπου τον δανείστηκε το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού. Όταν υπογράφηκε το πρωτότυπο κείμενο της Συνθήκης, οι κανόνες ανταγωνισμού των κρατών μελών δεν περιείχαν απαγορευτικές διατάξεις για τέτοιου είδους πρακτικές.

Όταν μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική, μεταξύ δύο ή περισσοτέρων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο ίδιο επίπεδο αγοράς, έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή την νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς τότε θεωρείται παράνομη και εμπίπτει στο πεδίο ελέγχου του άρθρου 81 της συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας³ και του άρθρου 1 της Ελληνικής Νομοθεσίας⁴. Επίσης, μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να προκύψει και στην περίπτωση ενώσεων επιχειρήσεων⁵ όπου η δράση των μελών τους διεξάγεται εντός ενός ολιγοπωλιακού περιβάλλοντος, με χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης των προϊόντων στη σχετική αγορά με αποτέλεσμα να προκαλέσει προβλήματα στην διεξαγωγή του ελεύθερου ανταγωνισμού. Οι ενώσεις επιχειρήσεων δύναται να ακολουθούν αντιανταγωνιστικές πρακτικές, επιβάλλοντας για παράδειγμα ποσοστώσεις, ανώτατες ή κατώτατες τιμές χρέωσης στα μέλη τους ή ακόμα και επιβάλλοντας τους κυρώσεις για μη εφαρμογή απόφασης τους από τα μέλη τους.⁶

Επομένως για να υπάρχει μία παράνομη συμφωνία (σύμπραξη) απαιτείται:

- I. Επηρεασμός του ανταγωνισμού

³ Άρθρο 81 του Καν.1/2003.

⁴ Άρθρο 1 του νόμου 703/1977.

⁵ Κατά την απολύτως επικρατούσα άποψη στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, μία ένωση επιχειρήσεων υπάγεται στο άρθρο 81 παρ.1 της ΣυνΕΚ ακόμα και όταν δεν έχει εμπορική ή οικονομική δραστηριότητα η ίδια. Επαρκές κριτήριο να την υπαγωγή της στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ και του άρθρου 1 του Ν.703/77 είναι αυτή να εκπροσωπεί τα οικονομικά (εμπορικά) συμφέροντα των μελών της.

⁶ Ζευγώλης Νίκος, «Το καρτέλ στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού», σελ.77-78.

II. Αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράνομης σύμπραξης και του περιορισμού του ανταγωνισμού, στο μέτρο που ο επηρεασμός αποτελεί αντικείμενο ή αποτέλεσμα της παράνομης σύμπραξης.

Τέτοιου είδους συμφωνίες συνίστανται:⁷

- Στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς, πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής
- Στον περιορισμό ή τον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων
- Στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού
- Στον περιορισμό των εισαγωγών ή των εξαγωγών
- Στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό
- Στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Οι συμφωνίες αυτές και ιδίως οι μυστικές αποτελούν τις πιο σοβαρές παραβάσεις του άρθρου 81 της συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁸. Και αυτό γιατί οι συμφωνίες αυτές είναι από την φύση τους ικανές να επηρεάσουν δυσμενώς τον ανταγωνισμό με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν αρνητικές επιπτώσεις στην αγορά και να θέσουν σε κίνδυνο τους στόχους⁹ που επιδιώκουν οι κοινοτικοί και εθνικοί κανόνες ανταγωνισμού. Οι διάφορες μορφές συμπράξεων έχουν συχνά ως αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγής και την αύξηση των τιμών, γεγονός το οποίο όταν συμβαίνει οδηγεί σε κακή κατανομή των πόρων λόγω της μη παραγωγής των

⁷ Furse Mark-Nash Susan (2007), «The cartel offence», European Competition Law Review, Vol.28 (1), p.71-72.

⁸ Και αντίστοιχα του άρθρου 1 της Ελληνικής Νομοθεσίας.

⁹ Οι κοινοτικοί κανόνες ανταγωνισμού επιδιώκουν την εξασφάλιση ελεύθερου και θεμιτού ανταγωνισμού στην ΕΕ αντιμετωπίζοντας αφενός τις εμπορικές συμφωνίες και πρακτικές που υπονομεύουν τον ανταγωνισμό και αφετέρου τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης που δύναται να περιορίσουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

Οι εθνικοί κανόνες ανταγωνισμού στοχεύουν στην διατήρηση ή αποκατάσταση της υγιούς ανταγωνιστικής δομής της αγοράς, στην προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών και την οικονομική ανάπτυξη στα πλαίσια ενός κράτους-μέλους .

προϊόντων ή υπηρεσιών που ζητούν οι καταναλωτές. Επίσης οδηγούν σε μείωση της ευημερίας των καταναλωτών γιατί αυτοί υποχρεούνται να καταβάλλουν υψηλότερες τιμές για τα εν λόγω αγαθά ή υπηρεσίες. Τα καρτέλ, γενικά, επιτρέπουν στις συμμετέχουσες στην σύμπραξη επιχειρήσεις να αποφεύγουν τις πιέσεις εκείνες που θα έπρεπε να τις οδηγούν σε καινοτομία όσον αφορά την ανάπτυξη προϊόντων και την καθιέρωση αποτελεσματικότερων μεθόδων παραγωγής. Επομένως, οι καταναλωτές είναι αυτοί που τελικά θα αναγκαστούν όχι μόνο να περιορίσουν τις επιλογές τους για αγαθά ή υπηρεσίες αλλά και να αγοράζουν αγαθά ή υπηρεσίες χαμηλότερης ποιότητας σε υψηλότερες τιμές. Μακροπρόθεσμα οι πρακτικές αυτές εξασθενίζουν την ανταγωνιστικότητα στο σύνολο.

Ωστόσο μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να αποφέρει και σοβαρά οικονομικά οφέλη, δεδομένου ότι επιτρέπει στις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις να προσαρμόζονται διαρκώς σε ένα μεταβαλλόμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον, με την εξοικονόμηση δαπανών και την κατανομή των κινδύνων. Ιδιαίτερα σημαντική μπορεί να αποδειχθεί η συνεργασία μεταξύ μικρών ή μεσαίων επιχειρήσεων αφού πολλές φορές αποτελεί το μέσο για την προσαρμογή τους στις εξελίξεις των αγορών. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή έχει εκδώσει δύο κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής, ένα για τις συμφωνίες έρευνας και ανάπτυξης¹⁰ και ένα για τις συμφωνίες εξειδίκευσης.¹¹

Στην συνέχεια της εργασίας αυτής αναφορά θα γίνεται μόνο για τις περιπτώσεις οριζοντίων εναρμονισμένων πρακτικών, οι οποίες είναι ζημιογόνες για τους καταναλωτές και την κοινωνία γενικότερα και οδηγούν σε περιορισμό του ανταγωνισμού.

¹⁰ Κανονισμός υπ' αριθμ. 2659/2000,EE L 304,5/12/2000,σελ.7.

¹¹ Κανονισμός υπ' αριθμ. 2658/2000,EE L 304,5/12/2000,σελ.3.

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΠΙΖΟΝΤΙΩΝ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ Η ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ¹²

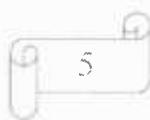
Θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στις δημόσιες και τις ιδιωτικές οριζόντιες εναρμονισμένες πρακτικές. Στην περίπτωση των δημοσίων¹³ καρτέλ, η κυβέρνηση είναι αυτή που κάποιες φορές επιβάλλει και εγκαθιστά κανόνες που αφορούν τις τιμές, την παραγωγή και άλλους συναφή παράγοντες με συχνή συνέπεια να δημιουργούνται στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό. Σε πολλές χώρες η ύπαρξη καρτέλ έχει επιτραπεί, δεδομένης της ανάγκης για σταθερότητα των τιμών και της παραγωγής καθώς και για την ορθολογική διάθρωση της βιομηχανίας και της πλεονάζουσας παραγωγικής δυνατότητας. Στην Ιαπωνία, για παράδειγμα, οι ρυθμίσεις αυτές έχουν επιτραπεί στους κλάδους του χάλυβα, του αλουμινίου, της ναυπήγησης και διαφόρων άλλων χημικών βιομηχανιών. Οι συμπράξεις έχουν παίξει ένα εκτεταμένο ρόλο και στην γερμανική οικονομία κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου. Διεθνείς συμφωνίες που αφορούν αγαθά όπως είναι ο καφές, η ζάχαρη, ο κασσίτερος και το πετρέλαιο αποτελούν παραδείγματα διεθνών καρτέλ που συνεπάγονται συμφωνίες μεταξύ διαφόρων κυβερνήσεων.

Αντίθετα, οι ιδιωτικές συμπράξεις αφορούν μια συμφωνία με όρους και προϋποθέσεις από τις οποίες τα μέλη αποκτούν αμοιβαίο όφελος, το οποίο όμως δεν είναι γνωστό ή δεν μπορεί να εντοπιστεί από τα έξω μέρη. Οι ιδιωτικές συμπράξεις στις περισσότερες περιπτώσεις θεωρούνται παράνομες εφόσον αντιτίθεται στην αντιμονοπωλιακή νομοθεσία.

¹² Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα «<http://en.wikipedia.org/wiki/cartel>».

¹³ Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα «<http://en.wikipedia.org/wiki/cartel>».

Βέβαια ο όρος, αν και αναφέρεται στην Wikipedia, είναι αδόκιμος εφόσον αντίκειται στην φύση των καρτέλ που είναι ούτως ή άλλως μυστική.

2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΟΣ ΚΑΡΤΕΛ

2.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Για να είναι ένα καρτέλ αποτελεσματικό στην προσπάθεια του να αυξήσει το επίπεδο των τιμών πάνω από αυτό που επικρατεί σε συνθήκες ανταγωνισμού, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν κάποιο βαθμό αγοραστικής δύναμης. Επομένως, ποιοι είναι οι παράγοντες εκείνοι που δίνουν στην ύπαρξη ενός καρτέλ μια τέτοια δύναμη; Τρεις τέτοιοι σημαντικοί παράγοντες είναι η ύπαρξη εμποδίων εισόδου, η συγκέντρωση της αγοράς και η ανελαστικότητα της ζήτησης.

2.1.1 ΕΜΠΟΔΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ¹⁴

Η ύπαρξη εμποδίων εισόδου βοηθάει στην αποτελεσματικότητα ενός καρτέλ. Και αυτό γιατί, όσο λιγότερα είναι τα εμπόδια εισόδου τόσο πιο δύσκολο είναι για ένα καρτέλ να αυξήσει τις τιμές των αγαθών ή υπηρεσιών και να προβεί σε καταμερισμό της αγοράς ανάμεσα στα μέλη του. Επιπλέον, εν απουσίᾳ εμποδίων εισόδου τα υψηλά κέρδη είναι δυνατό να οδηγήσουν σε αύξηση των εισερχομένων στον κλάδο επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να γίνεται δυσκολότερη η αποτελεσματικότητα της ανταγωνιστικής συμπεριφοράς. Εμβαθύνοντας ακόμα περισσότερο στην έννοια των εμποδίων εισόδου και αναζητώντας τις συνθήκες εκείνες κάτω από τις οποίες προκύπτουν μακροχρόνιες αποκλίσεις τιμών από ένα ανταγωνιστικό επίπεδο θα λέγαμε ότι είναι τα απόλυτα πλεονεκτήματα κόστους, οι οικονομίες κλίμακος, η διαφοροποίηση των προϊόντων, η διαφήμιση και τα πλεονεκτήματα marketing εγκατεστημένων.

¹⁴ Βλ. σχετικά Waldman E. Don and Jensen J., «Industrial Organization Theory and Practice», p.283-- Καρύδη Γεώργιο, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού», σελ.336--Βέττας Ν. και Κατσουλάτος Γ., «Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική», σελ.336-- Ουσταπασίδη Κ.-Κατσουλάκο Ι., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική&Πολιτική»,σελ.76.

➤ Απόλυτα πλεονεκτήματα κόστους¹⁵

Υπάρχουν τέσσερις πηγές πλεονεκτημάτων κόστους:

- Τα πρότυπα (patents) ή η μυστικότητα που περιορίζουν την πρόσβαση στις πιο αποδοτικές τεχνικές παραγωγές.
- Οι ήδη εγκατεστημένες επιχειρήσεις που μπορούν ευκολότερα να ελέγχουν τις πιο αποδοτικές πηγές προσφοράς σε ένα σημαντικό μέσο παραγωγής.
- Αν ένα μέσο παραγωγής προσφέρεται σε πολύ περιορισμένη ποσότητα, ακόμα και μια μικρή αύξηση της ζήτησης που ακολουθεί την είσοδο μιας νέας επιχείρησης στη βιομηχανία, μπορεί να αυξήσει σημαντικά την τιμή τόσο για τη νέα όσο και την παλιά επιχείρηση.
- Οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις που μπορούν να εξασφαλίζουν ευκολότερα και φθηνότερα κεφάλαια από ότι οι υποψήφιες προς είσοδο επιχειρήσεις.

Τέτοια πλεονεκτήματα κόστους μπορεί να είναι είτε δομικά είτε να ρυθμίζονται στρατηγικά από τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις και άλλοτε να επιβαρύνουν την κοινωνική ευημερία και άλλοτε να την προωθούν. Για παράδειγμα, ενώ γενικά ένα μονοπώλιο είναι επιζήμιο για τους καταναλωτές εφόσον μειώνεται πολύ η ευημερία τους (εφόσον η ίδια ή μικρότερη ποσότητα πωλείται σε υψηλότερες τιμές), κάποιες φορές η προοπτική υψηλών μονοπωλιακών κερδών είναι εκείνη που προσφέρει κίνητρα για έρευνα και καινοτομίες.

➤ Οικονομίες κλίμακος¹⁶

Οι οικονομίες κλίμακος αποτελούν γενικά τροχοπέδη για την είσοδο νέων επιχειρήσεων σον κλάδο. Στην περίπτωση μάλιστα ενός φυσικού μονοπωλίου όπου οι οικονομίες κλίμακος είναι ισχυρές, είναι γενικά προτιμότερο για σκοπούς κοινωνικής ευημερίας να ενθαρρυνθεί η εγκατάσταση μιας νέας επιχείρησης με κρατική ενίσχυση ή με κυβερνητική υποστήριξη ώστε να υπάρξει εντονότερος ανταγωνισμός και μείωση των τιμών.

¹⁵ Βλ. σχετικά Ουσταπασίδη Κ., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», σελ. 162.

¹⁶ Βλ. σχετικά Ουσταπασίδη Κ., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», σελ. 164.

➤ Διαφοροποίηση των προϊόντων¹⁷

Η διαφοροποίηση διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: την ποιοτική ή κάθετη και την οριζόντια. Όσον αφορά την κάθετη διαφοροποίηση, αυτή αποτελεί εμπόδιο εισόδου λόγω της ύπαρξης επώνυμων προϊόντων που δίνει την δυνατότητα στις υπάρχουσες επιχειρήσεις να μειώνουν την τιμή λίγο πιο κάτω από το μέσο κόστος της νέας επιχείρησης με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η είσοδος της στον κλάδο. Η οριζόντια διαφοροποίηση αποτελεί πολλές φορές αντικίνητρο για την είσοδο μιας επιχείρησης σε έναν κλάδο, εφόσον, όσο αυξάνεται ο αριθμός των προϊόντων που παράγεται από την εγκατεστημένη επιχείρηση, τόσο θα αυξάνονται τα κεφάλαια που η υποψήφια επιχείρηση θα πρέπει να επενδύσει για την κατασκευή νέων εργοστασίων.

➤ Διαφήμιση¹⁸

Η διαφήμιση, αν και δεν καταλείπει κάποια αξία, εντούτοις, δημιουργεί εμπόδιο εισόδου εφόσον ναι μεν το κόστος παραγωγής μένει σταθερό αλλά το κόστος διαφήμισης μπορεί να μεταβάλλεται από την εγκατεστημένη επιχείρηση έτσι ώστε να παρεμποδίσει την είσοδο μιας νέας επιχείρησης που κατά κανόνα δεν είναι ικανή να αναλάβει μιας μεγάλης κλίμακας διαφημιστική δαπάνη. Γενικά η διαφήμιση μπορεί να μην δημιουργεί περιουσιακά στοιχεία όπως κάνουν οι άλλες δαπάνες αλλά δημιουργεί καλή φήμη και όνομα το οποίο οι υποψήφιες για είσοδο επιχειρήσεις είναι δύσκολο να ξεπεράσουν.

➤ Πλεονεκτήματα marketing των εγκατεστημένων¹⁹

Πολλές εγκατεστημένες επιχειρήσεις διεισδύουν σε αγορές νέων προϊόντων όπου πωλούν τα νέα προϊόντα στα οποία επεκτείνονται κάτω από το ίδιο όνομα. Είναι η γνωστή στρατηγική της «ομπρέλας επωνύμων προϊόντων». Η στρατηγική αυτή έχει σαν αποτέλεσμα το κόστος για την εισαγωγή ενός προϊόντος να είναι μικρότερο για την εγκατεστημένη επιχείρηση από ότι για την νεοεισερχόμενη. Αυτό συμβαίνει

¹⁷ Βλ. σχετικά Ουσταπασίδη Κ., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», σελ. 168.

¹⁸ Βλ. σχετικά Ουσταπασίδη Κ., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», σελ. 169—Κατσουλάκος Ιωάννης (2006), «Θεωρία Βιομηχανικής Οργάνωσης», Εκδόσεις Τυπωθήτω.

¹⁹ Βλ. σχετικά Ουσταπασίδη Κ., «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», σελ. 170.

επειδή η τελευταία είναι υποχρεωμένη να δαπανά επιπλέον ποσά χρημάτων στη διαφήμιση για την διεύσδυση της στην αγορά και την προώθηση του προϊόντος της προκειμένου να αναπτύξει την απαιτούμενη αξιοπιστία μεταξύ των καταναλωτών. Αυτά τα πλεονεκτήματα επιδιώκουν διεθνώς μεγάλες εταιρείες καταναλωτικών προϊόντων που παράγουν νέα προϊόντα έχοντας την βεβαιότητα ότι οι λιανοπωλητές θα διαθέσουν χώρους στα καταστήματα τους για τα νέα τους προϊόντα.

2.1.2 ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ²⁰

Η συγκέντρωση είναι ένας ακόμα παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει την διατήρηση και την αποτελεσματικότητα ενός καρτέλ. Υψηλά ποσοστά συγκέντρωσης ευνοούν τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις να συμπεριφέρονται ως καθοδηγητές των τιμών και τις μικρότερες απλά να τις ακολουθούν. Μάλιστα, σύμφωνα με διάφορες εμπειρικές έρευνες, έχει αποδειχθεί ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ του βαθμού συγκέντρωσης σε μια αγορά και της αποτελεσματικότητας μιας συμπαιγνίας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τους Hay και Kelley,²¹ τα πιο σταθερά καρτέλ αφορούσαν κλάδους, οι οποίοι χαρακτηρίζονταν από σχετικά υψηλό βαθμό συγκέντρωσης.

2.1.3 ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ²²

Υπάρχει μια αντίστροφη σχέση μεταξύ της ελαστικότητας της ζήτησης και της αγοραστικής δύναμης. Όσο μεγαλύτερη είναι η ανελαστικότητα της ζήτησης τόσο υψηλότερη είναι η «αγοραστική ζήτηση» ενός καρτέλ και υψηλότερο το κίνητρο για συμπαιγνία διότι είναι ευκολότερο να αυξήσεις την τιμή χωρίς να υπάρξει σημαντική μείωση του προϊόντος. Εάν υπάρχει υψηλή ελαστικότητα, ακόμα και τα πιο δυνατά καρτέλ, θα αγωνιστούν για αύξηση της τιμής εφόσον μια τέτοια αύξηση θα οδηγήσει σε μεγάλη μείωση του προϊόντος από όλα τα μέλη του καρτέλ.

Ωστόσο, ακόμα και αν οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική έχουν αγοραστική δύναμη, το καρτέλ συνολικά δεν θα είναι αποτελεσματικό αν τα κόστη που απαιτούνται για την ολοκλήρωση και αμοιβαία

²⁰ Βλ. σχετικά Waldman E. Don and Jensen J., «Industrial Organization Theory and Practice», p.284.

²¹ Hay and Kelley, *An Empirical Survey of Price Fixing Conspiracies*, Journal of Law and Economics (17), 1974.

²² Βλ. σχετικά Waldman E. Don and Jensen J., «Industrial Organization Theory and Practice», p.284.

αποδοχή της συμφωνίας καθώς και την διατήρηση της είναι υψηλά. Κάθε επιχείρηση θέλει να διαπραγματεύεται την καλύτερη δυνατή εμπορική συμφωνία με τα υπόλοιπα μέλη του καρτέλ. Οι διαπραγματεύσεις είναι πιθανό να είναι γεμάτες από δυσκολίες και οι συμφωνίες να παύουν να ισχύουν πάρα πολύ συχνά. Υπάρχουν πολλοί σημαντικοί παράγοντες που μπορούν να δημιουργήσουν δυσκολία κατά την διαδικασία ολοκλήρωσης και διατήρησης μιας συμφωνίας. Έχουμε ήδη εξετάσει αρκετούς από αυτούς τους παράγοντες συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων εισόδου, των συνθηκών ζήτησης και του χαμηλού επιπέδου συγκέντρωσης στην αγορά. Ο αριθμός των επιχειρήσεων, η συμμετρία και η καινοτομία επίσης επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών.

2.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

2.2.1 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ²³

Γενικά, όσο αυξάνεται ο αριθμός των επιχειρήσεων, η πιθανότητα για ολοκλήρωση και αποδοχή μιας συμφωνίας για καθορισμό των τιμών γίνεται μικρότερη διότι η διαπραγμάτευση μιας συμφωνίας και η αποκάλυψη της απάτης γίνονται πιο δύσκολα. Για παράδειγμα, όταν υπάρχουν δύο ή τρεις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ένα καρτέλ είναι απίθανο μια από αυτές να παραβεί τη συμφωνία ακολουθώντας πολιτική μείωσης των τιμών χωρίς να αποκαλυφθεί. Αντίστροφα, αν υπάρχουν πενήντα επιχειρήσεις η πιθανότητα να ξεφύγει μια από αυτές χωρίς να ανιχνευτεί είναι πολύ μεγαλύτερη. Γενικά, όσο μικρότερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων τόσο ευκολότερη είναι η ανίχνευση και τόσο υψηλότερο το κίνητρο για αντεκδίκηση απέναντι στις επιχειρήσεις που έχουν προβεί σε μείωση των τιμών. Αν, για παράδειγμα, μια σχετικά μικρή επιχείρηση αποκλίνει από την συμφωνία ενός καρτέλ, που αποτελείται από πενήντα επιχειρήσεις, είναι αδύνατο να ασκήσει σημαντική επιρροή στα κέρδη των άλλων σαράντα εννέα επιχειρήσεων και έτσι να μην αξίζει να τιμωρηθεί για αυτήν την παρέκκλιση της από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Ωστόσο η παρέκκλιση μιας από τις τρεις επιχειρήσεις που καλύπτουν μια συμφωνία θα δημιουργήσει σοβαρό πρόβλημα στα κέρδη των υπολοίπων δύο,

²³ Βλ. σχετικά Waldman E. Don and Jensen J., «Industrial Organization Theory and Practice», p.284.

οδηγώντας σε επιθυμία αντεκδίκησης. Εμπειρικές μελέτες υποστηρίζουν και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, ο Conor²⁴ μελέτησε ενενήντα οκτώ παγκόσμια καρτέλ από το 1990 έως το 2003 και κατέληξε ότι ο μέσος αριθμός μελών ενός καρτέλ είναι 7,4 ενώ αν αφαιρέσουμε το καρτέλ των τραπεζών της Ευρωζώνης (τα μέλη του οποίου φτάνουν τα 149) το ποσοστό θα μειωθεί σε 5,9. Γενικά, πολύ λίγα καρτέλ με συμφωνίες για καθορισμό των τιμών που περιέχουν δέκα ή περισσότερα μέλη είναι αποτελεσματικά.

2.2.2 Συμμετρία²⁵

Μια συμπατιγνία είναι περισσότερο εύκολο να προκύψει μεταξύ επιχειρήσεων που είναι συμμετρικές, δηλαδή έχουν παρόμοια δομή κόστους, παρόμοιο παραγωγικό δυναμικό και παρόμοια ποικιλία ή σειρά προϊόντων. Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι οι επιχειρήσεις που μετέχουν σε ένα καρτέλ δεν έχουν το ίδιο οριακό κόστος. Αυτή η ασυμμετρία θα δημιουργήσει διάφορα προβλήματα όπως είναι η αδυναμία συμφωνίας για μια κοινή πολιτική τιμών εφόσον οι επιχειρήσεις με χαμηλότερο κόστος θα επιθυμούν να διατηρήσουν μια χαμηλότερη τιμή από ότι οι επιχειρήσεις με υψηλότερο κόστος και μεγαλύτερη πιθανότητα παρέκκλισης από τις πιο αποτελεσματικές επιχειρήσεις εφόσον οι τελευταίες θα είναι πιο δύσκολο να πειθαρχήσουν γιατί θα μπορούν να κερδίσουν περισσότερο από μια παρέκκλιση και γιατί έχουν λιγότερα να χάσουν από μια τιμωρία από ότι έχουν οι λιγότερο αποτελεσματικές επιχειρήσεις. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση όπου μια επιχείρηση παράγει ένα προϊόν υψηλότερης ποιότητας από τις άλλες, εφόσον αυτή η επιχείρηση έχει λιγότερα να χάσει από μια τιμωρία των επιχειρήσεων που παράγουν προϊόντα χαμηλότερης ποιότητας. Επίσης, οι ασυμμετρίες στο παραγωγικό δυναμικό οδηγούν σε αμφιλεγόμενες καταστάσεις εφόσον από την μια μεριά, αν υπάρχουν περιορισμοί, το κίνητρο για παρέκκλιση είναι μικρότερο²⁶ και από την άλλη μειώνεται η ικανότητα των άλλων επιχειρήσεων να τιμωρήσουν τέτοιες

²⁴ Βλ. σχετικά Waldman E. Don and Jensen J., «Industrial Organization Theory and Practice», p.286.

²⁵ Βλ. σχετικά Βέττα Ν. και Κατσουλάτο Γ., «Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική», σελ.442.

²⁶ Όταν μια επιχείρηση έχει περιορισμούς στην παραγωγική της δυναμικότητα θα έχει λιγότερο όφελος από μια μείωση της τιμής γιατί δεν θα μπορεί να αυξήσει τις πωλήσεις της όσο θα ήθελε αλλά μόνο μέχρι το παραγωγικό της δυναμικό.

παρεκκλίσεις.²⁷ Συνυφασμένο με τα προηγούμενα είναι και η περίπτωση των maverick επιχειρήσεων οι οποίες είτε δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν σε μια συμπαιγνιακή συμπεριφορά είτε όταν το κάνουν δυσκολεύουν την διατήρηση της.

2.2.3 KAINOTOMIA²⁸

Η πιθανότητα δημιουργίας μιας συμπαιγνίας είναι πολύ μικρή όταν υπάρχουν συχνά σημαντικές καινοτομίες. Και αυτό γιατί, οι καινοτομίες και ιδιαίτερα οι δραστικές προσδίδουν στις επιχειρήσεις που τις εισάγουν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα λόγω της μείωσης του κόστους ή της αύξησης της παραγόμενης ποσότητας. Επομένως η πιθανότητα καινοτομίας αποδυναμώνει την συμπαιγνία στο μέλλον, μειώνοντας την αξία της και την σημασία της τιμωρίας από αντίπαλες επιχειρήσεις.

Συνοπτικά, οι παράγοντες που διευκολύνουν την αποτελεσματικότητα ενός καρτέλ είναι οι ακόλουθοι:

- ◆ Υψηλά εμπόδια εισόδου
- ◆ Ταυτόσημα κόστη για όλες τις επιχειρήσεις
- ◆ Όχι διαφοροποίηση του προϊόντος
- ◆ Μικρός αριθμός επιχειρήσεων
- ◆ Υψηλή συγκέντρωση
- ◆ Χαμηλή ελαστικότητα της ζήτησης
- ◆ Αργός ρυθμός τεχνολογικής ανάπτυξης

²⁷ Εφόσον η ικανότητα μιας επιχείρησης να τιμωρήσει μια άλλη συνδέεται άμεσα με τις παραγόμενες ποσότητες της.

²⁸ Βλ. σχετικά Βέττα Ν. και Κατσουλάτος Γ., «Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική», σελ.441.

3. ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ

3.1 Η ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΕΙΨΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΚΑΡΤΕΛ

Ο λόγος για τον οποίο οι συμπράξεις πολύ συχνά δεν είναι βιώσιμες μπορεί να εξηγηθεί καλά από το δίλημμα του κρατουμένου (Prisoner's Dilemma Games). Το δίλημμα έχει ως εξής: Δύο ύποπτοι, Α και Β, έχουν συλληφθεί από την αστυνομία. Η αστυνομία, έχοντας ανεπαρκή στοιχεία για την καταδίωξη τους, τους διαχωρίζει και τους επισκέπτεται, προσφέροντας τους την ίδια αντιμετώπιση: αν ο ένας μαρτυρήσει για την ενοχή του άλλου ενώ ο άλλος παραμένει σιωπηλός, ο καταδότης είναι ελεύθερος ενώ ο σιωπηρός καταδικάζεται σε δεκαετή φυλάκιση. Αν και οι δύο παραμείνουν σιωπηλοί τότε και οι δύο κρατούμενοι θα καταδικαστούν σε έξι μόνο μήνες φυλάκιση. Αν ο ένας προδώσει τον άλλο, τότε καταδικάζονται και οι δύο σε πενταετή φυλάκιση. Κάθε κρατούμενος πρέπει να κάνει την επιλογή του για το αν θα προδώσει πρώτος τον άλλο ή θα σιωπήσει. Ωστόσο, ο κάθε κρατούμενος δεν γνωρίζει για την επιλογή του άλλου κρατούμενου. Έτσι, αυτό το δίλημμα θέτει το ερώτημα: Πώς πρέπει να ενεργήσουν οι κρατούμενοι;

Το δίλημμα μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

	Ο κρατούμενος Β παραμένει σιωπηρός	Ο κρατούμενος Β προδίδει
Ο κρατούμενος Α παραμένει σιωπηρός	Καθένας καταδικάζεται σε έξι μήνες φυλάκιση	Ο κρατούμενος Α καταδικάζεται σε δέκα χρόνια φυλάκιση ενώ ο Β αφήνεται ελεύθερος.
Ο κρατούμενος Α προδίδει	Ο κρατούμενος Α αφήνεται ελεύθερος ενώ ο Β καταδικάζεται σε δέκα χρόνια φυλάκιση	Καθένας καταδικάζεται σε πέντε χρόνια φυλάκιση

Όπως φαίνεται, παραμένοντας σιωπηλοί (συνεργαζόμενοι) και οι δύο κρατούμενοι βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση από ότι στην περίπτωση που και οι δύο αποφασίζουν να προδώσουν ο ένας τον άλλον. Ωστόσο, αν μόνο ένας από τους δύο κρατουμένους μαρτυρήσει ενώ ο άλλος παραμένει σιωπηλός, ο πρώτος θα είναι ελεύθερος, το οποίο είναι ακόμα πιο επιθυμητό για αυτόν από την υποχρέωση να

παραμείνει στην φυλακή για έξι μήνες. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει στα καρτέλ: ενώ τα μέλη ενός καρτέλ είναι σε καλύτερη θέση όταν σιωπούν, στην περίπτωση που ένα μέλος αποκλίνει και εφαρμόζει για παράδειγμα μείωση στην τιμή του αγαθού τότε το κέρδος που αποκτά από αυτή την πρακτική του είναι μεγαλύτερο από ότι αν ακολουθούσε την αντιανταγωνιστική συμπεριφορά του καρτέλ. Με άλλα λόγια, τα μέλη του καρτέλ έχουν πάντα ένα κίνητρο για να αποκλίνουν από τη συμφωνία τους, πράγμα που εξηγεί γιατί οι συμπράξεις είναι συνήθως δύσκολο να διατηρηθούν σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Εμπειρικές μελέτες του 20ου αιώνα έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η μέση διάρκεια των καρτέλ είναι από 5 έως 8 χρόνια.²⁹ Ωστόσο, εφόσον ένα καρτέλ διαλυθεί, υπάρχουν πάντοτε κίνητρα για την επαναφορά του. Το αν τα μέλη του καρτέλ θα επιλέξουν να αποσυρθούν από τη συμφωνία θα εξαρτηθεί από το αν οι βραχυπρόθεσμες αποδόσεις από την εξαπάτηση υπερκαλύπτουν τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες απώλειες που προκύπτουν από την πιθανή κατανομή του καρτέλ. Το σχετικό μέγεθος των δύο αυτών παραγόντων εξαρτάται εν μέρει από το πόσο δύσκολο είναι για τις επιχειρήσεις να παρακολουθούν αν η συμφωνία τηρείται και τη σημασία που έχουν τα βραχυπρόθεσμα κέρδη σε σχέση με το μακροπρόθεσμο κέρδος. Όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα που κάποιες επιχειρήσεις, μέλη του καρτέλ, παρεκκλίνουν χωρίς τιμωρία, τόσο μεγαλύτερα είναι τα κέρδη που αποκομίζουν από αυτή την πρακτική τους. Επομένως, όσο αυξάνεται η δυσκολία του ελέγχου, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα ένα μέλος της συμφωνίας να παρεκκλίνει και η σύμπραξη να γίνεται λιγότερο βιώσιμη.

²⁹ Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα «<http://en.wikipedia.org/wiki/cartel>».

4. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΟΥ 2006

4.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, θέλοντας να διασφαλίσει την διαφάνεια και τον αντικειμενικό χαρακτήρα των αποφάσεων της, δημοσίευσε αρχικά στις 14 Ιανουαρίου 1998 Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων. Μετά την εφαρμογή τους για διάστημα άνω των οκτώ ετών, η Επιτροπή απέκτησε επαρκή εμπειρία για να αναπτύξει περαιτέρω και να βελτιώσει την πολιτική της στον τομέα των προστίμων. Την 1 Σεπτεμβρίου του 2006 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε νέες Κατευθυντήριες Γραμμές όσον αφορά την μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις που έχουν παραβιάσει το Άρθρο 81 του Καν.1/2003 «Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003» ενώ η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού είχε ήδη ανακοινώσει από την 12 Μαΐου του 2006 τις νέες Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις που έχουν παραβιάσει το Άρθρο 1 του ν.703/77 «Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 παράγραφος 2 του ν.703/77». Σκοπός των πρόσφατων Κατευθυντήριων Γραμμών είναι η καλύτερη απεικόνιση της συνολικής οικονομικής σπουδαιότητας μιας παράβασης καθώς επίσης και το μερίδιο κάθε μιας επιχείρησης που εμπλέκεται σε αυτή.³⁰

Σύμφωνα με τις τελευταίες αυτές Κατευθυντήριες Γραμμές η μεθοδολογία καθορισμού του προστίμου θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα δύο στάδια:³¹

- 1) Η Επιτροπή θα καθορίζει ένα βασικό ποσό για κάθε επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων και

³⁰ Μάλιστα η Neelie Kroes σε μια ανακοίνωση της για την εξαγγελία της υιοθέτησης των νέων αυτών Κατευθυντήριων Γραμμών αναφέρει «*Μην παραβιάσεις τους κανόνες ανταγωνισμού; αν το κάνεις, σταμάτα το όσο το δυνατόν συντομότερα και εφόσον το σταματήσεις, μην το ξανακάνεις*», Case IP/06/857, Commission Press Release of June 28, 2006.

³¹ Η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται και από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού (Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 του ν.703/77) Μάιος 2006.

2) Το ποσό αυτό θα μπορεί να αναπροσαρμοστεί προς τα πάνω ή προς τα κάτω ανάλογα αν συντρέχουν επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές αντίστοιχα καταστάσεις.³² Επίσης, καθοριστικοί παράγοντες αναπροσαρμογής ενός προστίμου αποτελούν η ειδική προσαύξηση³³ που γίνεται σε κάποιες επιχειρήσεις για αποτρεπτικούς λόγους, η Ανακοίνωση περί επιείκειας³⁴ και η δυνατότητα αποπληρωμής³⁵ του προστίμου.

4.1.1 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΚΟΥ ΠΟΣΟΥ

Το βασικό ποσό καθορίζεται σε συνάρτηση με την αξία των πωλήσεων, σύμφωνα με την ακόλουθη μεθοδολογία:

A. Προσδιορισμός της αξίας των πωλήσεων

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές αναφέρουν ότι η Επιτροπή θα χρησιμοποιεί την αξία των πωλήσεων των προϊόντων ή υπηρεσιών που πραγματοποιήθηκαν από την επιχείρηση και με τα οποία η παράβαση συνδέεται άμεσα ή έμμεσα,³⁶ στον σχετικό γεωγραφικό χώρο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή θα χρησιμοποιεί κατά κανόνα τις πωλήσεις της επιχείρησης κατά την διάρκεια του τελευταίου πλήρους οικονομικού έτους της συμμετοχής της στην παράβαση (στο εξής «η αξία των πωλήσεων»). Ο υπολογισμός επομένως της αξίας των πωλήσεων έχει τρεις διαστάσεις:

1) τον προσδιορισμό των σχετικών αγαθών ή υπηρεσιών

2) τον προσδιορισμό της γεωγραφικής έκτασης και

³² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1/2003,2006/C 210/02.

³³ Βλέπε σελ.38 της παρούσας εργασίας «Ειδική προσαύξηση για αποτρεπτικούς λόγους».

³⁴ Βλέπε σελ.42 της παρούσας εργασίας «Προγράμματα επιείκειας».

³⁵ Βλέπε σελ.39 της παρούσας εργασίας «Αδυναμία αποπληρωμής του προστίμου».

³⁶ Ως τέτοια θεωρείται για παράδειγμα η περίπτωση οριζόντιων συμφωνιών καθορισμού των τιμών για ένα συγκεκριμένο προϊόν, όταν η τιμή αυτού του προϊόντος χρησιμοποιείται κατόπιν ως βάση για την τιμή προϊόντων κατώτερης ή ανώτερης ποιότητας.

3) τον προσδιορισμό της σχετικής χρονικής περιόδου.

Όσον αφορά τον πρώτο παράγοντα, η Επιτροπή σκοπίμως αναφέρεται στην έννοια των σχετικών αγαθών ή υπηρεσιών και όχι στον όρο αγορά-κλάδος. Η σημαντικότητα του έγκειται στο γεγονός ότι χρησιμοποιώντας τον όρο αγορά για τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων θα συμπεριλάμβανε και τις πωλήσεις των υποκατάστατων αγαθών ή υπηρεσιών που δεν εμπεριέχονται στην παράβαση. Είναι αλήθεια ότι μια εμπλεκόμενη σε ένα καρτέλ επιχείρηση η οποία πουλάει και υποκατάστατα αγαθά να επωφελείται από τα επιπλέον κέρδη που αποκομίζει από τον τζίρο του καρτέλ και έτσι να μπορεί να επεκτείνει τις πωλήσεις της ή να αυξάνει τις τιμές για τα υποκατάστατα αγαθά ωστόσο δεν συνεπάγεται πάντοτε ότι τα υποκατάστατα αγαθά είναι καρτελοποιημένα αγαθά. Όσον αφορά τον γεωγραφικό χώρο, οι Κατευθυντήριες Γραμμές αναφέρονται στην αξία των πωλήσεων των αγαθών με τα οποία η παράβαση σχετίζεται με τον σχετικό γεωγραφικό χώρο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας τέτοιος περιορισμός φανερά υποκινείται από την επιθυμία της Επιτροπής να αποφύγει διαφωνίες που σχετίζονται με προσπάθειες της να τιμωρήσει τις επιχειρήσεις εκείνες που η συμπεριφορά τους έχει αντίκτυπο εκτός της δικαιοδοσίας της Επιτροπής και ίσως έχουν υποστεί κάποιες κυρώσεις από άλλες Αρχές Ανταγωνισμού. Εξαίρεση αποτελεί η σημείωση 18 των Κατευθυντήριων Γραμμών η οποία αναφέρεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι σχετικές πωλήσεις των επιχειρήσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζουν κατάλληλα την βαρύτητα συμμετοχής της κάθε επιχείρησης στην παράβαση. Αυτό μπορεί να ισχύει στην περίπτωση των παγκοσμίων καρτέλ (παγκόσμιες συμφωνίες κατανομής αγορών). Στις περιπτώσεις αυτές, έχοντας ως στόχο να απεικονιστεί τόσο το συνολικό μέγεθος των εν λόγω πωλήσεων εντός του Ευρωπαϊκού Χώρου όσο και η σχετική βαρύτητα συμμετοχής της κάθε επιχείρησης στην παράβαση, η Επιτροπή θα μπορεί να εκτιμήσει την συνολική αξία των πωλήσεων των προϊόντων ή υπηρεσιών με τις οποίες σχετίζεται η παράβαση στον σχετικό γεωγραφικό χώρο, να προσδιορίσει το μερίδιο των πωλήσεων που αντιστοιχεί σε κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στην παράβαση στην εν λόγω αγορά και να εφαρμόσει το ποσοστό αυτό στις συνολικές πωλήσεις των εμπλεκομένων επιχειρήσεων στο εσωτερικό του Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το αποτέλεσμα θα χρησιμοποιείται ως αξία των πωλήσεων με

σκοπό τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου.³⁷ Τέλος όσον αφορά την χρονική περίοδο, η Επιτροπή σύμφωνα με το σημείο 13 των Κατευθυντήριων Γραμμών θα λαμβάνει υπόψη τις πωλήσεις της κάθε επιχείρησης κατά την διάρκεια του τελευταίου πλήρους οικονομικού έτους της συμμετοχής της στην παράβαση. Το γεγονός αυτό, αν και δεν αποτελεί αντιπροσωπευτικό στοιχείο των πωλήσεων της κάθε επιχείρησης για ολόκληρη την διάρκεια συμμετοχής της στο καρτέλ,³⁸ εντούτοις ανακουφίζει την Επιτροπή από την επίπονη διαδικασία υπολογισμού των πωλήσεων της κάθε επιχείρησης για το κάθε έτος παράβασης της.

B. Προσδιορισμός του βασικού ποσού του προστίμου

Το βασικό ποσό του προστίμου θα συνδέεται με ορισμένο ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων, το οποίο θα καθορίζεται σε συνάρτηση με τον βαθμό σοβαρότητας της παράβασης, πολλαπλασιασμένο με τον αριθμό των ετών συμμετοχής της κάθε επιχείρησης στην παράβαση. Συγκεκριμένα, το βασικό ποσό μπορεί να φτάσει κατ' ανώτατο όριο το 30% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν στη συγκεκριμένη παράβαση για κάθε έτος της παράβασης ή το 10% του συνολικού κύκλου εργασιών του προηγούμενου οικονομικού έτους, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 23 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003. Στην Ελληνική νομοθεσία αναφέρεται ότι το βασικό ποσό του προστίμου δεν πρέπει να ξεπερνά είτε το 30% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν στη συγκεκριμένη παράβαση είτε το 15% του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης, δηλαδή σε όλα τα προϊόντα ή υπηρεσίες που παρέχει η επιχείρηση και όχι μόνο σε αυτά με τα οποία σχετίζεται η παράβαση.

³⁷ Η αξία των πωλήσεων θα προσδιορίζεται χωρίς τον υπολογισμό του ΦΠΑ και των λοιπών φόρων που σχετίζονται άμεσα με τις πωλήσεις. Βλ. «Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003» σημείο 17.

³⁸ Τα καρτέλ συνήθως λαμβάνουν χώρα ανάμεσα σε βιομηχανίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από εναλλασσόμενους οικονομικούς κύκλους (ύφεση, άνθηση) με αποτέλεσμα η χρησιμοποίηση στοιχείων μόνο από το έτος κατά το οποίο διακόπτεται μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική να μην αποτελεί επαρκές στοιχείο.

Στην συνέχεια αναλύονται οι δύο καθοριστικοί παράγοντες προσδιορισμού του βασικού ποσού του προστίμου:

- ❖ η σοβαρότητα της παράβασης
και
- ❖ η διάρκεια της παράβασης

4.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΚΟΥ ΠΟΣΟΥ

4.2.1 ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ

Ένας από τους παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου είναι η σοβαρότητα της παράβασης. Η Επιτροπή προκειμένου να καθορίσει αν μια συγκεκριμένη υπόθεση θα πρέπει να είναι χαμηλά ή ψηλά στην κλίμακα, συνυπολογίζει τέσσερις παράγοντες: το είδος της παράβασης, το συνολικό μερίδιο αγοράς όλων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, την γεωγραφική έκταση της παράβασης και το αν η παράνομη συμπεριφορά έχει εκδηλωθεί στην πράξη ή όχι.³⁹ Γενικά, οι παραβάσεις ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες και καθιερώνεται η διάκριση μεταξύ ελαφρών, σοβαρών και πολύ σοβαρών παραβάσεων. Ελαφρές παραβάσεις μπορεί να είναι περιορισμοί, το συνηθέστερο κάθετοι, οι οποίοι αποσκοπούν μεν στον περιορισμό των συναλλαγών αλλά των οποίων ο αντίκτυπος στην αγορά παραμένει περιορισμένος και αφορά αξιόλογο μεν αλλά σχετικά μικρό τμήμα της αγοράς. Στις σοβαρές παραβάσεις εμπίπτουν τις περισσότερες φορές οριζόντιοι ή κάθετοι περιορισμοί, οι οποίοι εφαρμόζονται με μεγαλύτερη αυστηρότητα, έχουν πιο εκτεταμένες συνέπειες επί της αγοράς και είναι ικανοί να ασκήσουν επίδραση σε εκτεταμένες ζώνες της αγοράς. Στην κατηγορία αυτή μπορεί επίσης να εμπίπτουν συμπεριφορές συνιστάμενες στην κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης (άρνηση πώλησης, διακριτική μεταχείριση, πρακτικές αποκλεισμού κλπ.). Η τρίτη κατηγορία αφορά κατά βάση οριζόντιους περιορισμούς, οι οποίοι στοχεύουν στον έλεγχο των τιμών της αγοράς, τον καταμερισμό των αγορών, τον περιορισμό της παραγωγής ή άλλου είδους πρακτικές που πλήγγουν την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Οσον αφορά το είδος της παράβασης, ενώ οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 δεν δίνουν ξεκάθαρη ερμηνεία, εντούτοις αναφέρουν ότι οι οριζόντιες εναρμονισμένες πρακτικές καθορισμού των τιμών, κατανομής των αγορών και περιορισμού της παραγωγής, που είναι κατά κανόνα μυστικές, είναι από την ίδια τους την φύση μεταξύ των πλέον επιζήμιων περιορισμών του ανταγωνισμού. Για το λόγο αυτό, το ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων που λαμβάνεται υπόψη θα ορίζεται

³⁹ Στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 το συγκεκριμένο στοιχείο (το αν η παράνομη συμπεριφορά έχει εκδηλωθεί στην πράξη ή όχι) δεν αποτελούσε καθοριστικό στοιχείο για την σοβαρότητα μιας παράβασης.

στα υψηλότερα όρια. Δηλαδή θα υπερβαίνει το 20% με 25% της αξίας των πωλήσεων ενώ το ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων δεν μπορεί να ξεπερνά το 30%.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθορίζει το είδος της παράβασης λαμβάνοντας υπόψη και τις συνέπειες αυτής στην αγορά.⁴⁰ Για παράδειγμα, στην υπόθεση ‘British Sugar’⁴¹ η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η παράνομη αυτή πρακτική αποτελούσε μια σοβαρή και όχι πολύ σοβαρή παράβαση διότι τα αποτελέσματα της στην αγορά δεν μπορούσαν να εκτιμηθούν ακριβώς. Επίσης, στην υπόθεση ‘Greek Ferries’⁴² η Επιτροπή κατέληξε ότι η παράβαση θεωρείται σοβαρή και όχι πολύ σοβαρή διότι οι πραγματικές επιπτώσεις της στην αγορά (μέσω των εκπτώσεων που είχαν υιοθετηθεί) ήταν ιδιαίτερα περιορισμένες.

Γενικά, η σοβαρότητα της παράβασης αυξάνεται όσο το αγαθό (το οποίο αφορά η παράβαση) είναι ευρέως καταναλισκόμενο ή δεν έχει υποκατάστατα ή είναι το λιγότερο απαραίτητο για συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων ή αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της βιομηχανίας ή αποτελεί νέα τεχνολογία ή η ανάπτυξη του παρουσιάζει ενδιαφέρον στα πλαίσια άσκησης πολιτικής της Κοινότητας. Επομένως, το αντίστροφο αποτέλεσμα των όσων προαναφέρθηκαν μπορεί να θεωρηθεί ελαφρυντικό στοιχείο με αποτέλεσμα την μείωση του προστίμου ή την απαλλαγή από αυτό.

Έπειτα, σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές όταν υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που έχουν εμπλακεί σε μια παράβαση (καρτέλ) είναι πολλές φορές απαραίτητο να ληφθεί υπόψη το ειδικό βάρος και επομένως η πραγματική επιρροή που κάθε επιχείρηση έχει ασκήσει ενάντια στους κανόνες του ανταγωνισμού ούτως ώστε να υπολογιστούν τα πρόστιμα, και ιδιαίτερα στην περίπτωση που υπάρχει αξιοσημείωτη ανομοιότητα ανάμεσα στο μέγεθος των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στον ίδιο τύπο παράβασης. Η Επιτροπή, στην προσπάθεια της, να διακρίνει το ειδικό βάρος κάθε μιας από τις εμπλεκόμενες στο καρτέλ επιχειρήσεις (specific weight) λαμβάνει υπόψη της, κυρίως, τον αντίστοιχο κύκλο εργασιών (turnover) της είτε στην σχετική γεωγραφική αγορά είτε σε μια ευρύτερη αγορά αν αυτό αντιπροσωπεύει καλύτερα την πραγματική οικονομική της δύναμη. Όμως, υπάρχουν περιπτώσεις

⁴⁰ Το ίδιο ισχύει και για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού. Βλ. π.χ Απόφαση Αριθμ.421/V/2008 «BP- Shell Hellas AE» και Απόφαση Αριθμ. 369/V/2007 «Καρτέλ γάλακτος».

⁴¹ Case British Sugar, COMP/33.708, 1999.

⁴² Case Greek Ferries, COMP/34.466, 1998.

κατά τις οποίες η Επιτροπή δεν στηρίζεται εξολοκλήρου στα κέρδη της κάθε επιχείρησης αλλά και σε άλλους παράγοντες όπως είναι ο ρόλος που κατέχει στο καρτέλ (καθοδηγητής ή υποκινητής) ή η θέση της σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις του κλάδου. Για παράδειγμα, στην υπόθεση “Pre-Insulated Pipe”,⁴³ η Επιτροπή, θέλοντας να προσδιορίσει την σοβαρότητα της παράβασης, προσάρμοσε το ποσό του προστίμου για την επιχείρηση AAB από 20 εκατομμύρια σε 50 εκατομμύρια ECUs λαμβάνοντας υπόψη ότι η AAB αποτελούσε έναν από τους Ευρωπαίους καθοδηγητές στο συγκεκριμένο καρτέλ σε κλάδους της βιομηχανίας.

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές αναφέρουν ότι η γεωγραφική έκταση μιας παράβασης αποτελεί έναν ακόμα προσδιοριστικό παράγοντα για την ταξινόμηση τους σε ελαφρές, σοβαρές ή πολύ σοβαρές παραβάσεις. Καρτέλ με περιορισμένη γεωγραφική έκταση υπόκεινται σε χαμηλότερο συντελεστή βαρύτητας απ' ότι αυτά με πιο ευρεία έκταση εφόσον τα πρώτα αποφέρουν ένα σχετικά μέτριο ποσοστό πωλήσεων σε σχέση με τα δεύτερα. Ένα παγκόσμιο καρτέλ δεν θα πρέπει να επιβαρυνθεί με υψηλότερο συντελεστή βαρύτητας απ' ότι ένα καρτέλ που καλύπτει τα γεωγραφικά όρια της Ελλάδας. Για παράδειγμα στην υπόθεση ‘Greek Ferries’⁴⁴ η Επιτροπή ισχυρίστηκε καταρχάς ότι ο καθορισμός των τιμών από σημαντικούς επιχειρηματίες του χώρου αποτελεί μια πολύ σοβαρή παράβαση, αλλά δεδομένου του μικρού μεγέθους της υπό εξέταση αγοράς σε σχέση με τις υπόλοιπες αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η παράνομη αυτή πρακτική θα θεωρηθεί τελικά μια σοβαρή παράβαση.

Το τελευταίο κριτήριο προσδιορισμού της σοβαρότητας μιας παράβασης είναι το αν η παράβαση έχει εκδηλωθεί στην πράξη ή όχι. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 διαφέρουν από τις αντίστοιχες του 2006 εφόσον οι πρώτες αναφέρονταν μόνο στην πραγματική επίδραση που είχε μια παράβαση στην αγορά, όταν αυτό βέβαια μπορούσε να μετρηθεί. Είναι αλήθεια ότι είναι ευκολότερο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποδείξει την εφαρμογή ή όχι μιας συμφωνίας καρτέλ απ' ότι τον πραγματικό αντίκτυπο της στην οικονομία και συγκεκριμένα στους παραγωγούς και τους καταναλωτές. Για παράδειγμα, όταν τα μέλη ενός καρτέλ αποφασίζουν μια 10% αύξηση των τιμών διαφόρων προϊόντων, αυτό θα μπορούσε να υποτεθεί ότι είναι το πρώτο βήμα εφαρμογής μιας παράβασης (first level implementation) μολονότι μια

⁴³ Case IV/35.691/E-4 (O J L24/1, 30.1.1999), Pre-Insulated Pipe Cartel.

⁴⁴ Case COMP/34.466, Greek Ferries, 1998.

αυστηρότερη ερμηνεία της έννοιας της εφαρμογής ενδεχομένως να απαιτούσε μια προσπάθεια για μετάβαση αυτής της αύξησης στους καταναλωτές (second level implementation). Ωστόσο κανένα είδος εφαρμογής δεν συνεπάγεται απαραίτητα μια πραγματική επίδραση στους καταναλωτές. Και αυτό γιατί χωρίς το δεύτερο στάδιο (second level implementation), το καρτέλ δεν θα επηρέαζε τις πραγματικές τιμές, αλλά ακόμα και με αυτό, υπάρχουν καταστάσεις στις οποίες μπορεί να αποδειχθεί⁴⁵ ότι το καρτέλ δεν είχε καμία επιρροή στους καταναλωτές. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Cascades⁴⁶ το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή είχε το δικαίωμα να συμπεράνει ότι η συμφωνία έχει πραγματική επίδραση στην αγορά, δεδομένης της αύξησης των τιμών και της ευρέως αντίστοιχης μετακίνησης της στις πραγματικές τιμές συναλλαγών. Επίσης, στην υπόθεση Sodium Gluconate⁴⁷ αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή θα πρέπει να παρέχει ειδικά και αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία θα φανερώνουν με λογική πιθανότητα την επίδραση που άσκησε το καρτέλ στην αγορά. Επιπρόσθετα, στην υπόθεση Austrian Bank,⁴⁸ το Πρωτοδικείο επισημαίνει, για πρώτη φορά, ότι εφαρμογή μιας παράβασης μπορεί να υποτεθεί ότι υπάρχει ακόμα και όταν δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο για αλλαγή στις τιμές συναλλαγής. Μάλιστα αρκετοί σχολιαστές σημειώνουν ότι ο «αντίκτυπος» μιας παράβασης δεν χρειάζεται να αποτελεί κριτήριο για την σοβαρότητα της εφόσον οι οριζόντιες εναρμονισμένες πρακτικές αποτελούν παραβάσεις εξ αντικειμένου και όχι εκ του αποτελέσματος (infringements by object rather than effect) και ότι η μέτρηση της επίδρασης είναι δύσκολη, επιβαρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την διαδικασία της Επιτροπής δεδομένης της σχετικής δυσκολίας για ανεύρεση στοιχείων και των διαφόρων άλλων διαχειριστικών εξόδων που συνεπάγεται. Οι ισχυρισμοί αυτοί, ωστόσο, αντικρούνται διότι πρώτον, σύμφωνα με την νομολογία, και η εφαρμογή μιας παράβασης και η επίδραση της αποτελούν χαρακτηριστικά προσδιορισμού της σοβαρότητας της και δεύτερον οι δυσκολίες μπορούν να ξεπεραστούν μετατοπίζοντας το βάρος για ανεύρεση στοιχείων μη επίδρασης της παράβασης στην αγορά στις εμπλεκόμενες στο καρτέλ επιχειρήσεις.

⁴⁵ Για παράδειγμα μια σύγκριση με αγορές όπου δεν υπάρχουν καρτέλ ή με τις συνθήκες της αγοράς πριν και μετά το καρτέλ.

⁴⁶ Case C-279/98 P, Cascades v. Commission, 2000.

⁴⁷ Case T-329/01, ADM v. Commission, 2006.

⁴⁸ Joined Cases T-259/02, RZB v. Commission, 2006.

Γενικά, σύμφωνα με το σημείο 20 των Κατευθυντήριων Γραμμών του 2006, η εκτίμηση της σοβαρότητας θα γίνεται κατά περίπτωση (case-by-case) για κάθε είδος παράβασης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις της υπόθεσης.

4.2.2 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ

Η διάρκεια της παράβασης χρησιμοποιείται ως κριτήριο προκειμένου να καθοριστεί το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 το ποσό που θα καθορίζεται σε συνάρτηση με την αξία των πωλήσεων (λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της παράβασης) θα πολλαπλασιάζεται με τον αριθμό των ετών συμμετοχής στην παράβαση. Οι περίοδοι που είναι μικρότερες του ενός εξαμήνου θα υπολογίζονται ως μισό έτος ενώ οι περίοδοι που υπερβαίνουν το ένα εξάμηνο αλλά είναι μικρότερες του ενός έτους θα υπολογίζονται ως ένα πλήρες έτος, εφόσον για τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁹ χρησιμοποιεί τις πωλήσεις των επιχειρήσεων κατά την διάρκεια του τελευταίου πλήρους οικονομικού έτους της συμμετοχής τους στην παράβαση, ενώ στην περίπτωση που η παράβαση διαρκεί λιγότερο του ενός έτους, θα χρησιμοποιούνται οι πωλήσεις κατά το τελευταίο πλήρες έτος που έχει συμπληρωθεί μέχρι το τέλος της παράβασης.

Η διάρκεια ή η μακροζωία ενός καρτέλ είναι ένας απαραίτητος παράγοντας προσδιορισμού της αποτελεσματικότητας του και *ceteris paribus* (ήτοι όλα τα άλλα παραμένουν σταθερά) της οικονομικής ζημιάς που υφίστανται οι αγορές. Η διάρκεια ενός καρτέλ αναφέρεται στην συνολική αναμενόμενη ζωή μιας αποτελεσματικής και ταυτόχρονα παράνομης συμφωνίας καθορισμού των τιμών από την δημιουργία μέχρι την εγκατάλειψη της, καλύπτοντας χρονικά πολλαπλά “επεισόδια”. Αλλαγές όπως είναι ο αριθμός των μελών, η εγκαθίδρυση μιας από κοινού πολιτικής για τις πωλήσεις, η τροποποίηση της δομής για την εσωτερική τιμωρία των επιχειρήσεων που εγκαταλείπουν ένα καρτέλ καθώς και άλλα χαρακτηριστικά αποτελούν μια αλλαγή στην φύση της συμφωνίας και επομένως αναφέρονται και σε διαφορετικό επεισόδιο.

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που συμβάλουν στην διάρκεια μιας οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής. Σύμφωνα, μάλιστα, με την εμπειρική ανάλυση των Zimmerman και Connor⁵⁰ η μακροζωία ενός καρτέλ εξαρτάται από τις πέντε ακόλουθες κατηγορίες χαρακτηριστικών: την δομή της αγοράς (market structure), την

⁴⁹ Το ίδιο ισχύει και για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

⁵⁰ Jeffrey E. Zimmerman and John M. Connor, «Determinants of Cartel Duration: A Cross-Sectional Study Of modern Private International Cartels», April 2005.

εσωτερική οργάνωση του καρτέλ (internal cartel organization), τις ειδικές συνθήκες του κλάδου (industry-specific conditions), τις εξωτερικές μακροοικονομικές συνθήκες (external macro-economic conditions) και την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία (antitrust law environment) .

➤ Δομή της Αγοράς

Υπάρχει μια σημαντικά θετική σχέση ανάμεσα τόσο στον βαθμό συγκέντρωσης ενός κλάδου και του μεριδίου αγοράς που κατέχει ένα καρτέλ μέσα σε αυτό όσο και της διάρκειας αυτού.⁵¹

➤ Εσωτερική οργάνωση ενός καρτέλ

Πολλά χαρακτηριστικά της εσωτερικής οργάνωσης της αγοράς έχουν στατιστική σημασία για την διάρκεια ενός καρτέλ. Ο αριθμός των συμμετεχουσών σε ένα καρτέλ επιχειρήσεων,⁵² το ποσοστό υπερτιμολόγησης⁵³ (overcharge percentage), η ποικιλομορφία των επιχειρήσεων (cultural diversity), η νόθευση των διαγωνισμών⁵⁴ (bid-rigging) είναι μερικά από αυτά τα χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα η υπερτιμολόγηση αποτελεί έναν ιδιαίτερο παράγοντα εφόσον μια υψηλή υπερτιμολόγηση θα μπορούσε να οδηγήσει σε ταχύτερη ανίχνευση μιας παράνομης πρακτικής από τις αρχές. Τα καρτέλ με μικρή διάρκεια ζωής προσπαθούν συνήθως να μεγιστοποιήσουν τα βραχυπρόθεσμα οφέλη τους. Επίσης, επιδιώκουν, όπως και τα μεγάλης διάρκειας καρτέλ, τον καθορισμό των τιμών θέλοντας να αποφύγουν μια πιθανή αποκάλυψη τους. Επιπρόσθετα τα καρτέλ που βασίζονται στην νόθευση των διαγωνισμών φαίνεται να διαρκούν πολύ.

⁵¹ Βλέπε σχετικά σελ. 9 της παρούσας εργασίας-Συγκέντρωση της αγοράς.

⁵² Βλέπε σχετικά σελ 10 της παρούσας εργασίας-Αριθμός επιχειρήσεων.

⁵³ Βλ. σχετικά Bolotova Yuliya, Connor M. John, Miller J. Douglas, «Factors Influencing the Magnitude of Cartel Overcharges: An Empirical Analysis of Food-Industry Cartels».

⁵⁴ Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Bid_rigging.

➤ Ειδικές Συνθήκες ενός Κλάδου

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν διάφορα χαρακτηριστικά, εκ των οποίων τα εμπόδια εισόδου⁵⁵ σε έναν κλάδο είναι το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο, το οποίο διευκολύνει την συνέχιση και διατήρηση μιας αντιμονοπωλιακής συμπεριφοράς.

➤ Εξωτερικές Μακροοικονομικές Συνθήκες

Η ύπαρξη εξωτερικών μακροοικονομικών συνθηκών όπως είναι οι οικονομικές τάσεις (trends) αποδυναμώνουν την συνοχή ενός καρτέλ και επομένως μειώνουν την διάρκεια ύπαρξης του.

➤ Αντιμονοπωλιακή Νομοθεσία

Η ύπαρξη αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας όπως είναι η πολιτική των Προγραμμάτων Επιείκειας ασκεί υψηλή αποτελεσματικότητα στην αποκάλυψη των καρτέλ και στην αύξηση της ευημερίας των καταναλωτών.

Ανάμεσα στις διάφορες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα και αφορούν την διάρκεια των καρτέλ, χαρακτηριστικές είναι αυτές των Marquez(1992), Dick (1996) και Suslow (2001), οι οποίες έχουν συνεισφέρει σε σημαντικό βαθμό στον προσδιορισμό των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν την διάρκεια των διεθνών καρτέλ.⁵⁶ Ανάμεσα στα άλλα, ο Marquez κατέληξε ότι η μέση διάρκεια ζωής ενός διεθνούς καρτέλ είναι 5,2 χρόνια ενώ 5,3 χρόνια και 3,7 χρόνια προέκυψαν από τις μελέτες των Dick και Suslow αντίστοιχα. Ωστόσο και οι τρεις αυτές μελέτες επιβεβαίωσαν την θετική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο μερίδιο αγοράς που κατέχει το καρτέλ και την συγκέντρωση της αγοράς με την διάρκεια του. Ο Suslow και Dick, επίσης, απέδειξαν ότι η οικονομική αβεβαιότητα (economic uncertainty) και οι υφέσεις(downturns) ασκούν αρνητική επίδραση στην διάρκεια ενός καρτέλ.

⁵⁵ Αναλύονται παρακάτω.

⁵⁶ Δύο σημαντικές μελέτες για τον προσδιορισμό της διάρκεια των εγχώριων (domestic) καρτέλ διεξήχθησαν από τους Posner(1970) και Hay και Kelley(1974), οι οποίοι αποκάλυψαν την θετική σχέση που υφίσταται ανάμεσα στον αριθμό των επιχειρήσεων σε ένα καρτέλ και της διάρκειας του.

4.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΚΟΥ ΠΟΣΟΥ

Ωστόσο οι Κατευθυντήριες Γραμμές αναφέρουν ότι το βασικό ποσό του προστίμου θα μπορεί να αναπροσαρμόζεται είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω⁵⁷ ανάλογα αν συντρέχουν μία από τις ακόλουθες περιστάσεις: επιβαρυντικές, ελαφρυντικές, ειδικές προσαυξήσεις για αποτρεπτικούς λόγους και η δυνατότητα αποπληρωμής του επιβαλλόμενου προστίμου.

4.3.1 ΕΠΙΒΑΡΥΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Το βασικό ποσό του προστίμου θα μπορεί να αυξηθεί όταν η Επιτροπή διαπιστώνει την ύπαρξη διαφόρων επιβαρυντικών⁵⁸ περιστάσεων όπως είναι οι ακόλουθες:

- Συνέχιση (continuation) ή επανάληψης μιας παράβασης (recidivism)

Το πρώτο επιβαρυντικό στοιχείο αναφέρεται στην συνέχιση ή επανάληψη (από την πλευρά μιας επιχείρησης) της ίδιας ή παρόμοιας με το καρτέλ παράβασης, εφόσον έχει διαπιστωθεί από την Επιτροπή ή τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού ότι εν λόγω επιχειρήσεις έχουν παραβιάσει τις διατάξεις του Καν.1/2003 ή του νόμου 703/77. Χαρακτηριστικό σημείο αποτελεί καταρχήν η αναφορά που γίνεται στο είδος της παράβασης. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές μια παράβαση θεωρείται επαναλαμβανόμενη όταν είναι της ίδιας ή ακόμα και διαφορετικής⁵⁹ φύσεως με την υπό εξέταση υπόθεση. Στο σημείο αυτό παρατηρείται η ευρεία έννοια που δίνεται από τις Κατευθυντήριες Γραμμές για μία επαναλαμβανόμενη παράνομη πρακτική.

⁵⁷ Calvino Nadia (2006), «Public Enforcement in the EU: Deterrent Effect and Proportionality of Fines», European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies/EU Competition, 2006.

⁵⁸ Mayer Brown (2007), «The EC Fining Policy in Competition Law, 2006 Fining Guidelines of the Commission», College of Europe Bruges Campus Law Department, p.31.

⁵⁹ Παρόμοια παράβαση μπορεί να θεωρηθεί ακόμα και μια παράβαση, η οποία υφίσταται σε διαφορετικούς τομείς και περιλαμβάνει αγαθά ή υπηρεσίες, ακόμα και υποκατάστata.

Επαναλαμβανόμενη παράβαση, επίσης, μπορεί να υπάρξει ακόμα και αν δεν έχει επιβληθεί πρόστιμο σε προηγούμενες παραβάσεις. Επίσης, δεν γίνεται σαφής διαχωρισμός όσον αφορά το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τις προηγούμενες παραβάσεις μέχρι την υπό εξέταση περίπτωση. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, θέλοντας να περιορίσει ακόμα περισσότερο την πιθανότητα δημιουργίας ενός καρτέλ, προέβει στην ανακοίνωση των Κατευθυντήριων Γραμμάτων του 2006, ανάμεσα στις οποίες αναφέρει ότι οι «επαναλαμβανόμενοι παραβάτες» (οι επιχειρήσεις που επαναλαμβάνουν την συμμετοχή τους σε ένα καρτέλ) θα επιβαρύνονται με υψηλότερα πλέον πρόστιμα. Συγκεκριμένα, ενώ σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 η Επιτροπή μπορούσε να αυξήσει το ποσό του προστίμου μέχρι 50% όταν διαπίστωνε μια επαναλαμβανόμενη πρακτική, οι πρόσφατες Κατευθυντήριες Γραμμές τροποποιούν αυτή την προσέγγιση με τους εξής τρεις τρόπους:

1. Η Επιτροπή θα λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τις δικές της προηγούμενες αποφάσεις αλλά και τις αποφάσεις των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού.
2. Η Επιτροπή θα μπορεί να αυξάνει το επιβαλλόμενο πρόστιμο μέχρι 100%. Αυτό δείχνει ότι η Επιτροπή έκρινε ότι το προηγούμενο μέτρο(αύξηση του προστίμου μέχρι 50% για τους «επαναλαμβανόμενους παραβάτες») ήταν ανεπαρκές για την αντιμετώπιση των επαναλαμβανόμενων οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών.
3. Κάθε προηγούμενη παράβαση θα δικαιολογεί και μια αύξηση του προστίμου.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ακόλουθα:

- ✚ Υπόθεση Μονοχλωριοξικού οξέος (MCAA Chemicals)⁶⁰: Η Επιτροπή επέβαλλε πρόστιμο αξίας 216,91 εκατ. ευρώ σε τρεις εταιρίες που δραστηριοποιούνταν στον κλάδο του μονοχλωριοξικού οξέος και είχαν προβεί σε οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική. Το πρόστιμο ήταν υψηλό γιατί δύο από αυτές τις εταιρίες (η Atofina και η Hoechst) είχαν στο παρελθόν συμμετάσχει σε παρόμοιες πρακτικές.
- ✚ Υπόθεση Χλωρικού Νατρίου (Sodium Chlorate)⁶¹: Στην οριζόντια αυτή εναρμονισμένη πρακτική επεβλήθη πρόστιμο συνολικής αξίας 79 εκατ. ευρώ σε τέσσερις εταιρείες, οι οποίες δραστηριοποιούνταν στον τομέα του χλωριούχου

⁶⁰ Υπόθεση C.37.773- MCAA Chemicals, 2005, {IP/05/61}.

⁶¹ Υπόθεση IP/08/917- Sodium Chlorate Paper Bleach, 2008.

νατρίου για την λεύκανση του χαρτιού. Το μεγαλύτερο πρόστιμο επιβλήθηκε στην Arkema διότι είχε ήδη κατηγορηθεί και τιμωρηθεί στο παρελθόν για την συμμετοχή της σε άλλα τρία καρτέλ στον τομέα των πλαστικών. Συγκεκριμένα το τελικό ποσό αυξήθηκε κατά 90% του βασικού για αυτή την επαναλαμβανόμενη πρακτική.

- ➔ **Υπόθεση Danone⁶²:** Επιβολή προστίμου συνολικής αξίας 42 εκατ. ευρώ στην εταιρεία Danone για την συμμετοχή της σε δύο καρτέλ που αφορούσαν καθορισμό τιμών και καταμερισμό των αγορών στον κλάδο της Βελγικής μπύρας. Το υψηλό αυτό πρόστιμο δικαιολογείται από το γεγονός ότι η εταιρεία αυτή είχε συμμετάσχει στο παρελθόν σε παρόμοιες παραβάσεις. Μάλιστα η Επιτροπή αποφάνθηκε ότι τα 10 ή περισσότερα χρόνια που μεσολάβησαν ανάμεσα στις παραβάσεις θεωρούνται ένα βραχυπρόθεσμο χρονικό διάστημα.
- ➔ **Υπόθεση Ασφάλτου (Bitumen Netherland)⁶³:** Στην υπόθεση αυτή, η Επιτροπή επέβαλλε πρόστιμο σε δεκατέσσερις επιχειρήσεις συνολικού ύψους 266.717 εκατ. ευρώ για παράβαση του άρθρου 81 του Καν.1/2003 εφόσον είχαν ως κύριο στόχο τον καθορισμό των τιμών της πίσσας για ασφαλτοστρώσεις στις Κάτω Χώρες. Χαρακτηριστικό στο σημείο αυτό αποτελεί το γεγονός ότι η Επιτροπή επέβαλλε στην Shell το μεγαλύτερο πρόστιμο (ύψους 108 εκατ. ευρώ) λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Shell, κατά το χρόνο που διεπράχθη η παράβαση, είχε ήδη αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενων απαγορευτικών αποφάσεων της Επιτροπής για δραστηριότητες σχετικές με συμπράξεις.

➤ Ρόλο καθοδηγητή ή υποκινητή

Το δεύτερο επιβαρυντικό στοιχείο που σημειώνεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 αφορά τον ρόλο που έχει παίξει μια επιχείρηση στο καρτέλ. Συγκεκριμένα αν είχε ηγετικό ρόλο ή άσκησε ρόλο υποκινητή για την ένταξη άλλων επιχειρήσεων στην οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική. Ιδιαίτερη έμφαση, επίσης, δίδεται και σε πρακτικές που ακολουθούν κάποιες επιχειρήσεις για να εξαναγκάσουν άλλες να συμμετάσχουν στο καρτέλ ή έχουν προβεί σε επιβολή αντιποίων εις βάρος

⁶² Υπόθεση C-3/06 P- Danone, 2007.

⁶³ Υπόθεση COMP/F/38.456- Bitumen NL, 2006.

άλλων επιχειρήσεων προκειμένου να εξασφαλίσουν την συμμόρφωση τους με τις αποφασισθείσες παράνομες συμφωνίες.⁶⁴ Το Πρωτοδικείο διευκρινίζει ότι «στην περίπτωση που μια παράβαση έχει διαπραχθεί από ένα σύνολο επιχειρήσεων είναι απαραίτητο, για τον προσδιορισμό το ποσού του προστίμου, να αποδειχθεί ο αντίστοιχος ρόλος στην παράβαση κατά την διάρκεια της συμμετοχής τους σε αυτό...οι επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν παίξει ένα τέτοιο ρόλο σε ένα καρτέλ θα πρέπει να συνοδεύονται από ειδική ευθύνη σε σύγκριση με τις άλλες».

Στην περίπτωση των συμπαιγνιών, η διαφοροποίηση των προστίμων ανάλογα με το ρόλο που κάθε επιχείρηση έχει παίξει σε μία αντιανταγωνιστική πρακτική αποτελεί ένα πολύ αποτελεσματικό εργαλείο για την αύξηση του κόστους διατήρησης ενός καρτέλ. Με την επιβολή υψηλότερων προστίμων στις επιχειρήσεις εκείνες που ασκούν ενεργό ρόλο σε μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική, το κίνητρο ανάληψης, για παράδειγμα, ρόλου καθοδηγητή εξασθενίζει την αίσθηση της συμπαράστασης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ακόλουθα:

- ➔ **Υπόθεση Βιταμινών (Vitamins)⁶⁵:** Στην περίπτωση αυτή, μία από τις εμπλεκόμενες στο καρτέλ επιχειρήσεις, η Hoffmann La Roche, κατείχε θέση υποκινητή στο καρτέλ. Και για το λόγο αυτό της επιβλήθηκε το υψηλότερο πρόστιμο (462 εκατομμύρια ευρώ).
- ➔ **Υπόθεση Γαλλικού Βοδινού Κρέατος (French beef)⁶⁶:** Σύμφωνα με πληροφορίες που διαθέτει η Επιτροπή, οι γεωργοί, μέλη των υπό εξέταση γεωργικών ομοσπονδιών, χρησιμοποίησαν βίᾳ προκειμένου να αναγκάσουν τις ομοσπονδίες σφαγέων να υιοθετήσουν την συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001. Επίσης, χρησιμοποιώντας εξαναγκαστικά μέσα καθιέρωσαν σύστημα εξακρίβωσης της εφαρμογής της συμφωνίας, όπως παράνομες δραστηριότητες «ελέγχου» της προέλευσης των κρεάτων. Οι κατηγορίες αυτές αφορούν τις τοπικές οργανώσεις

⁶⁴Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, «The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003», O. J. C210/2, p.2-5, 2006.

⁶⁵Case IP/01/1625-Vitamins, 2001.

⁶⁶Case COMP/38.279-French Beef, 2003.

της FNSEA, της JA και της FNB. Δεδομένων των επιβαρυντικών αυτών στοιχείων, το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε σε κάθε μια από τις τρεις αυτές γεωργικές ομοσπονδίες αυξήθηκε κατά 30 %.

- ◆ **Υπόθεση Ηλεκτροδίων Γραφίτη⁶⁷ (Graphite Electrodes):** Στην υπόθεση αυτή, η Επιτροπή αύξησε κατά 85% το βασικό ποσό του προστίμου για τις εταιρείες UCAR και SGL διότι αποτελούσαν ενεργά μέλη στο καρτέλ αυτό. Συγκεκριμένα, η πρώτη είχε ηγετικό ρόλο στην παράβαση και η δεύτερη θεωρείτο ένας από τους αρχηγούς και ηθικούς αυτουργούς της κοινοπραξίας. Χαρακτηριστικά η SGL θεωρείτο ο «ευρωπαϊκός πυλώνας» της κοινοπραξίας.

➤ Άρνηση ή παρεμπόδιση συνεργασίας

Η Επιτροπή μπορεί, επίσης, να αυξήσει το πρόστιμο στην περίπτωση που οι υπό εξέταση επιχειρήσεις αρνήθηκαν να συνεργαστούν ή παρεμπόδισαν την Επιτροπή κατά την διενέργεια της έρευνας της. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006, η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να αναπροσαρμόσει προς τα πάνω το βασικό ποσό του προστίμου εάν διαπιστώσει ότι τα μέλη του καρτέλ αποκρύπτουν στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον έλεγχο ή καταστρέφουν (κατά την διεξαγωγή του ελέγχου) οποιαδήποτε πληροφορία που θα βοηθούσε στην αποκάλυψη του καρτέλ ή παρουσιάζουν ελλιπή ή ψευδή στοιχεία με σκοπό να παραπλανήσουν την Επιτροπή ή προειδοποιούν τις άλλες επιχειρήσεις για την διεξαγόμενη έρευνα. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν οι ακόλουθες:

- ◆ **Υπόθεση Ηλεκτροδίων Γραφίτη (Graphite Electrodes)⁶⁸:** Στην υπόθεση αυτή, μία από τις εμπλεκόμενες εταιρίες, η SGL, προσπάθησε να παρεμποδίσει τη διαδικασία έρευνας της Επιτροπής προειδοποιώντας τις άλλες εταιρείες σχετικά με τις επικείμενες έρευνες. Αποτέλεσμα αυτού είναι η αύξηση του βασικού ποσού του προστίμου για την εταιρεία αυτή κατά 85%. Συγκεκριμένα, το τελικό πρόστιμο που επιβλήθηκε ήταν 80,2 εκατ. ευρώ.

⁶⁷Case COMP/E-1/36.490-Graphite Electrodes, 2001.

⁶⁸Case COMP/36.490 -Graphite Electrodes, Commission decision of 18 Jul. 2001.

- Υπόθεση Pre-Insulated Pipes⁶⁹: Ένας επιβαρυντικός παράγοντας για την περίπτωση της De Henss/Isoplus ήταν ότι προσπάθησε να παραπλανήσει την Επιτροπή όσον αφορά την εταιρική στρατηγική. Εάν το είχε επιτύχει η Επιτροπή ίσως να είχε επιβάλλει ένα ανάρμοστα χαμηλότερο πρόστιμο ή να είχε αντιμετωπίσει περισσότερη δυσκολία για την ανίχνευση του καρτέλ.
- Υπόθεση Βιομηχανικών Σάκων (Industrial Bags)⁷⁰: Στην περίπτωση αυτή η Επιτροπή αύξησε το βασικό ποσό του προστίμου κατά 10% επειδή ένα διευθυντικό στέλεχος μιας από τις συμμετέχουσες στο καρτέλ εταιρείες (συγκεκριμένα της Bischof and Klein) κατέστρεψε έγγραφο που είχαν επιλέξει οι επιθεωρητές της Επιτροπής για έλεγχο.
- Υπόθεση Βιταμινών (Vitamins)⁷¹: Οι εταιρείες Hoffmann La Roche και BASF συνεργάστηκαν με την Επιτροπή κατά τα πρώτα στάδια της έρευνας προβάλλοντας ζωτικές πληροφορίες για όλες τις συνεννοήσεις στις οποίες είχαν αναμειχθεί. Γι' αυτό το λόγο η Επιτροπή χορήγησε σε κάθε μία από αυτές μείωση του προστίμου κατά 50%.

⁶⁹ Case IV/35.691, Pre-Insulated Pipes, Commission decision of 21 October 1998.

⁷⁰ Case COMP/38.354, Industrial Bag, Commission decision of 30 Nov.2005.

⁷¹ Case COMP/E-1/37.512-Vitamins, 2001.

4.3.2 ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Ωστόσο το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να μειωθεί όταν η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπιστώσει την ύπαρξη ελαφρυντικών περιστάσεων. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 περιλαμβάνουν πέντε ενδεικτικές περιπτώσεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση του ποσού.⁷²

I. Τερματισμός της παράβασης

Το πρώτο ελαφρυντικό στοιχείο που αναφέρεται στις πρόσφατες Κατευθυντήριες Γραμμές, το οποίο όμως δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις μυστικών συμφωνιών ή πρακτικών και ιδίως στις περιπτώσεις καρτέλ⁷³ εφόσον αποτελούν από την ίδια τους τη φύση παραβάσεις, είναι η περίπτωση όπου οι επιχειρήσεις θα αποδείξουν ότι τερμάτισαν την παράβαση μετά την πρώτη παρέμβαση της Επιτροπής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η απαγόρευση αυτή για την περίπτωση των καρτέλ αναφερόταν ξεκάθαρα και στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 αλλά η Επιτροπή, θέλοντας να δώσει ιδιαίτερη σημασία στην συνοχή και στην βελτίωση των Κατευθυντήριων Γραμμών, αναφέρεται ξανά σε αυτό.⁷⁴ Ήδη πριν τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998, το Πρωτοδικείο αποκάλυψε στην υπόθεση Aristain⁷⁵ ότι η παύση μιας εκ προθέσεως διαπραγθείσας παραβάσεως όπως είναι ένα καρτέλ δεν μπορεί να θεωρηθεί ελαφρυντική περίσταση. Αντίθετα, το Πρωτοδικείο επισήμανε στην υπόθεση Sodium Gluconate⁷⁶ ότι είναι πιο λογικό να θεωρήσουμε την συνέχιση μιας σημαντικής παράβασης μετά την μεσολάβηση της Επιτροπής ως επιβαρυντικό στοιχείο απ' ότι να δεχτούμε τον τερματισμό της σαν απάντηση στην παρέμβαση της Επιτροπής ως ελαφρυντικό στοιχείο.

⁷² Mayer Brown (2007), «The EC Fining Policy in Competition Law, 2006 Fining Guidelines of the Commission», College of Europe Bruges Campus Law Department, p.35.

⁷³ Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, «*The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003*», [2006] O. J. C210/2, at point 29'.

⁷⁴ Βλέπε σχετικά H.DE BROCA, *The Commission revises its Guidelines for setting fines in antitrust cases*, Competition Policy Newsletter 1 at 5, 2006.

⁷⁵ Case T-156/94, Aristrain v. Commission, 1999.

⁷⁶ Case T-329/01, ADM v. Commission (Sodium Gluconate), 2006.

II. Συνεργασία πέραν της πολιτικής του προγράμματος επιείκειας

Το ελαφρυντικό αυτό στοιχείο εφαρμόζεται στην περίπτωση που οι εμπλεκόμενες σε ένα καρτέλ επιχειρήσεις καταδείξουν ουσιαστική και αποτελεσματική συνεργασία με την Επιτροπή, πέραν του πεδίου εφαρμογής της Ανακοίνωσης περί Επιείκειας και πέραν των νόμιμων υποχρεώσεων τους να συνεργαστούν.⁷⁷ Οι Κατευθυντήριες Γραμμές, δηλαδή, δίνουν ελαφρυντικά στις επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες οικειοθελώς παρέχουν οποιαδήποτε πληροφορία γνωρίζουν για την αποκάλυψη του καρτέλ. Ενώ υποτίθεται ότι το συγκεκριμένο ελαφρυντικό στοιχείο αρχικά αναφέρεται σε περιπτώσεις που δεν εμπεριέχουν κάποιο είδος καρτέλ⁷⁸, η Επιτροπή στηρίζεται σε αυτό το στοιχείο για να ανταμείψει τις επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες δεν έτυχαν όλων των δικαιολογητικών για μείωση του προστίμου σύμφωνα με την Ανακοίνωση περί επιείκειας. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Italian Raw Tobacco η Επιτροπή Ανταγωνισμού μείωσε το επιβαλλόμενο ποσό του προστίμου κατά 50% για την εταιρεία Deltafina⁷⁹ (μία από τις εμπλεκόμενες στο καρτέλ επιχειρήσεις) αφού η τελευταία δεν έτυχε όλων των δικαιολογητικών για απαλλαγή από το πρόστιμο. Συγκεκριμένα αποκαλύφθηκε ότι είχε ενημερώσει τα υπόλοιπα μέλη του καρτέλ για την αίτηση επιείκειας στην οποία είχε προβεί.

III. Ουσιώδης Περιορισμένη συμμετοχή

Το τρίτο αυτό στοιχείο συγκαταλέγεται στην περίπτωση που μία επιχείρηση παρέχει αποδεικτικά στοιχεία κατά τα οποία η συμμετοχή της στην παράβαση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και κατά την διάρκεια ύπαρξης του καρτέλ εφήρμοσε ανταγωνιστική συμπεριφορά ακολουθώντας περισσότερο νόμιμες πρακτικές με αποτέλεσμα να μην παρακωλύεται ή εμποδίζεται ο ανταγωνισμός στην αγορά. Το γεγονός ότι μια επιχείρηση συμμετείχε σε ένα καρτέλ για μικρότερο χρονικό διάστημα από τις άλλες δεν θα θεωρείται ελαφρυντική περίσταση γιατί αυτό έχει ήδη

⁷⁷ Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, «*The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003*», 2006 O. J. C210/2, at point 29, forth inden.t

⁷⁸ W. P. J. Wils, «*The European Commission's 2006 Guidelines on Antitrust Fines: A legal and Economic Analysis*», 2007, World Competition, Vol.30(2), p.35.

⁷⁹ Case COMP/38.28, Italian Raw Tobacco, 2005.

ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του βασικού ποσού.⁸⁰ Αυτό το ελαφρυντικό στοιχείο αναφέρεται για πρώτη φορά στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 και αποτελεί σύγκλιση δύο προηγούμενων στοιχείων: i)του αποκλειστικά παθητικού ρόλου ή “follow-my-leader”ρόλου που μπορεί να έχει ακολουθήσει μια επιχείρηση ενώ αποτελεί μέλος ενός καρτέλ και ii)η μη εφαρμογή των όσων έχουν συμφωνηθεί από τα ενεργά μέλη του καρτέλ.⁸¹ Για παράδειγμα στην υπόθεση Alloy Surcharge⁸² το βασικό ποσό του προστίμου για την εταιρεία Krupp Thyssen μειώθηκε κατά 20% εξαιτίας της καθυστέρησης για εφαρμογή της συμφωνίας. Από οικονομική άποψη η μείωση του βασικού ποσού του προστίμου για τις επιχειρήσεις που προβαίνουν σε αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές έχει νόημα διότι εξασθενίζει την αποτελεσματικότητα του καρτέλ και αυξάνει τις πιθανότητες για τον τερματισμό του. Ωστόσο δεν θα πρέπει η μείωση του προστίμου να είναι πολύ μεγάλη για να δίνονται πάντα κίνητρα στις εμπλεκόμενες σε ένα καρτέλ επιχειρήσεις να προσφεύγουν στα προγράμματα επιείκειας.

IV. Εξουσιοδότηση ή ενθάρρυνση από τις Δημόσιες Αρχές ή την νομοθεσία

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 αναγνωρίζουν ως ελαφρυντικό στοιχείο την περίπτωση στην οποία η αντιανταγωνιστική συμπεριφορά μιας επιχείρησης επιτράπηκε ή ενθαρρύνθηκε από τις Δημόσιες Αρχές ή τα νομοθετικά μέτρα. Η μέχρι τώρα ιστορία έχει να αναδείξει αρκετές τέτοιες περιπτώσεις. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Γαλλικού Βοδινού Κρέατος (French Beef) στην οποία δόθηκε μια 30% μείωση του βασικού ποσού του προστίμου εξαιτίας της δημόσιας μεσολάβησης του υπουργού γεωργίας της Γαλλίας σε ομιλία του στην βουλή και του δελτίου τύπου του την ημέρα της ολοκλήρωσης της συμφωνίας.⁸³ Επίσης, στην υπόθεση Greek Ferries⁸⁴ η Ελληνική Κυβέρνηση, κατά την διάρκεια της παράβασης, ενθάρρυνε τις

⁸⁰ Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, «*The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003*», [2006] O. J. C210/2, at point 29, third indent.

⁸¹ Killick R. M. James (2006), «The 2006 Fining Guidelines: Two Steps Forward but One Step Back?», Competition Law Insight, point 2.

⁸² Cases T-45&48/98, Krupp Thyssen v. Commission, 1998.

⁸³ Υπόθεση COMP/c.38.279/F3, French beef, para.176-178, 2003.

⁸⁴ Υπόθεση COMP/34.466, Greek Ferries, παράγραφος 148, 1998.

επιχειρήσεις να διατηρήσουν τις αυξημένες τιμές στα ναύλα μέσα στα πλαίσια των ποσοστών πληθωρισμού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο, στην υπόθεση Austrian Banks⁸⁵ αμφισβήτησε το γεγονός ότι η εμπλοκή της Κεντρικής Τράπεζας στο καρτέλ αύξησε την αποτελεσματικότητα του και έτσι φάνηκε να το αντιμετωπίζει ως ένα επιβαρυντικό στοιχείο.

V. Παράβαση από αμέλεια

Το πέμπτο ελαφρυντικό στοιχείο έγκειται στην περίπτωση όπου οι επιχειρήσεις παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία κατά τα οποία εμφανίζεται η συμμετοχή τους στο καρτέλ να είναι αποτέλεσμα αμέλειας.⁸⁶ Στις υποθέσεις πριν το 1998, η Επιτροπή λάμβανε υπόψη την σκοπιμότητα της συμμετοχής μιας επιχείρησης σε ένα καρτέλ ως επιβαρυντικό παράγοντα για την αύξηση του βασικού ποσού του προστίμου. Με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 η Επιτροπή δεν θεωρεί πλέον την «πρόθεση» ως επιβαρυντικό παράγοντα αλλά αναγνωρίζει την «αμέλεια» ως ελαφρυντικό στοιχείο. Κατά γενικό κανόνα, το ποσό του προστίμου θα είναι υψηλότερο σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι μια παράβαση διαπράχθηκε σκόπιμα απ' ότι στην περίπτωση που μια επιχείρηση συμμετείχε από αμέλεια σε μια παράβαση. Ωστόσο κάποιος θα μπορούσε να αποφύγει την διαδικασία των συγκρίσεων ανάμεσα σε παραβάσεις που γίνονται σκόπιμα και σε αυτές που διαπράττονται από αμέλεια δεδομένου, σύμφωνα με τον Andersen,⁸⁷ οι παραβάσεις οι οποίες παραγκωνίζουν τους κανόνες του ανταγωνισμού όπως είναι τα καρτέλ είναι από την φύση τους παραβάσεις που διαπράττονται σκόπιμα ενώ εκείνες που διαπράττονται από αμέλεια είναι συχνά λιγότερο σοβαρές. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει αυτό το στοιχείο ως ελαφρυντικό παράγοντα αλλά σημειώνει ότι η πιθανότητα εφαρμογής του είναι σχεδόν αδύνατη εφόσον είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι μια επιχείρηση δεν είναι ενήμερη ότι ακολουθεί μια «καρτελοποιημένη» συμπεριφορά η οποία είναι ενάντια στο νόμο.

⁸⁵ Υπόθεση COMP/36.571, Österreichische Banken, RZB v. Commission, 2002.

⁸⁶ Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, *The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003, 2006, O.J. C210/2, at point 29, second indent.*

⁸⁷ J. A. Andersen, «*The Nature and Purpose of Fines under EC Competition Law*» in J. Lonbay, *Frontiers of Competition Policy* (Wiley Chancery), p.114, 1994.

4.3.3 ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΑΥΞΗΣΗ ΓΙΑ ΑΠΟΤΡΕΠΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

Μεγάλη σημασία στην διαδικασία καθορισμού του ποσού του προστίμου αποτελεί η ειδική προσαύξηση για αποτρεπτικούς λόγους (entry fee)⁸⁸. Η Επιτροπή, θέλοντας να εξασφαλίσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα έναντι των καρτέλ, προβλέπει, στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006, αύξηση του προστίμου για τις ακόλουθες δύο περιπτώσεις (increase for deterrence): i)όταν οι επιχειρήσεις έχουν μεγάλο κύκλο εργασιών πέραν των πωλήσεων των αγαθών ή υπηρεσιών με τα οποία σχετίζεται η παράβαση ή ii)όταν απαιτείται η αύξηση του προστίμου ούτως ώστε να υπερβεί το ποσό των παράνομων κερδών που οι επιχειρήσεις έχουν αποκτήσει εξαιτίας της παράβασης αυτής, όπου αυτό είναι εφικτό.⁸⁹

I. Επιχειρήσεις με μεγάλο τζίρο

Ήδη από τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998, η Επιτροπή χρησιμοποιούσε αυτή την ειδική προσαύξηση για αποτρεπτικούς λόγους για να προσδιορίσει το βασικό ποσό του προστίμου. Παραδείγματα αποτελούν οι υποθέσεις «Ηλεκτρόδια Γραφίτη»⁹⁰ και «Βελγική Μπύρα»⁹¹ στις οποίες τα ποσοστά προσαύξησης κυμάνθηκαν μεταξύ 1,25% και 5%. Στις Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 δίδεται μεγαλύτερο βάρος στην ειδική αυτή προσαύξηση προς τα πάνω με αποτέλεσμα οι συντελεστές να κυμαίνονται πλέον από 15-25%.

II. Παράνομα κέρδη

Ήδη από τις Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 το γεγονός ότι το επιβαλλόμενο πρόστιμο θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο από τα κέρδη που αποκόμισε μια επιχείρηση από την συμμετοχή της στο καρτέλ αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα. Ωστόσο, η εφαρμογή αυτή ισχύει μόνο στην περίπτωση όπου τα έσοδα του καρτέλ υπερβαίνουν το 30% της αξίας των πωλήσεων (λαμβάνοντας υπόψη τα entry fee).

⁸⁸ Wesssing Taylor (2006), «New Commission guidelines on the method of setting of fines», EU News.

⁸⁹ Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, *The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Reg. No 1/2003, 2006, O. J. C210/2, at points 30 and 31.*

⁹⁰ Case COMP/36.490, Graphite Electrodes at para 154, 2001.

⁹¹ Case COMP/37.614, at para 344, Belgian Beer, 2001.

Επομένως παρατηρούμε μια τάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όχι μόνο να τιμωρήσει τις εμπλεκόμενες στο καρτέλ επιχειρήσεις αλλά και να αποτρέψει (λόγω του υψηλού ποσού του προστίμου που μπορεί να προκύψει λαμβανομένης υπόψη της ειδικής προσαύξησης) άλλες επιχειρήσεις με ιδιαίτερη δύναμη στην αγορά να εμπλακούν σε ίδιες ή παρόμοιες οριζόντιες εναρμονισμένες πρακτικές.

4.3.4 ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΠΟΠΛΗΡΩΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ

Επίσης, οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 αναφέρουν έναν ακόμα παράγοντα προσαρμογής του ποσού του προστίμου. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύναται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον της ζητηθεί, να συνεκτιμήσει την αδυναμία της επιχείρησης να πληρώσει το πρόστιμο σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο.⁹² Βέβαια η μείωση του προστίμου στην περίπτωση αυτή δεν θα βασίζεται σε καμία περίπτωση στην απλή διαπίστωση μιας προβληματικής ή ελλειμματικής οικονομικής κατάστασης. Αντίθετα η μείωση αυτή θα χορηγείται μόνο βάσει αντικειμενικών αποδείξεων ότι η επιβολή του προστίμου θα έθετε σε κίνδυνο την οικονομική βιωσιμότητα της επιχείρησης. Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι οι νεώτερες Κατευθυντήριες Γραμμές δίδουν ιδιαίτερο βάρος στην μη δυνατότητα αποπληρωμής του προστίμου, επεκτείνοντας το πλαίσιο από απλά κοινωνικό που αναφερόταν στις αντίστοιχες Γραμμές του 1998 σε κοινωνικό και οικονομικό.⁹³ Ωστόσο η Επιτροπή είναι πρόθυμη να προβεί σε επιπλέον μείωση του προστίμου στην περίπτωση που έχει επιβάλλει ήδη ένα ουσιώδες πρόστιμο σε μια επιχείρηση για την συμμετοχή της σε ένα ταυτόχρονο καρτέλ.⁹⁴ Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Γερμανική νομοθεσία, εάν μια επιχείρηση αποδείξει ότι είναι αδύνατον να πληρώσει το επιβαλλόμενο πρόστιμο στην βραχυπρόθεσμη ή μεσοπρόθεσμη περίοδο χωρίς να διακινδυνεύσει η βιωσιμότητα της, τότε η Κυβέρνηση δέχεται έναν εγγυητή ή επιτρέπει την καθυστέρηση αποπληρωμής του προστίμου. Μείωση του προστίμου θα επέλθει μόνο στην περίπτωση που η επιχείρηση αποδείξει ότι δεν μπορεί να

⁹² Κατευθυντήριες Γραμμές 2006/C210/02, *The method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2) (a) of Reg. No 1/2003, 2006, O. J. C210/2*, at point 35.

⁹³ Βλέπε Tokai Carbon και SGL Carbon, Graphite Electrodes T-236.

⁹⁴ Case COMP/37.667, Specialty Graphites, 2002.

ξεπληρώσει το επιβαλλόμενο χρέος της ούτε στην μακροχρόνια περίοδο χωρίς να απειληθεί η ύπαρξη της. Επίσης, το κίνδυνο της οικονομικής κατάρρευσης μιας επιχείρησης από την επιβολή ενός προστίμου φαίνεται να ενστερνίζεται και η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κατά τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου, η Επιτροπή δύναται να λαμβάνει υπόψη την πιθανότητα το ύψος του προστίμου να θέσει σε ανεπανόρθωτο κίνδυνο την οικονομική βιωσιμότητα της εμπλεκόμενης επιχείρησης.

Την αδυναμία αποπληρωμής ενός προστίμου λαμβάνουν υπόψη οι περισσότερες Αρχές Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξαίρεση αποτελούν η Ολλανδία και η Ουγγαρία, οι οποίες δηλώνουν ότι δεν θα το θεωρήσουν ελαφρυντικό παράγοντα για μείωση του προστίμου.⁹⁵

4.3.5 APXH «NE BIS IN IDEM»

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο προσαρμογής του επιβαλλόμενου ποσού του προστίμου αποτελεί, είτε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είτε για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, η θεμελιώδης αρχή «*ne bis in idem*»⁹⁶ ή αλλιώς «*not twice for the same*». Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η Επιτροπή θα πρέπει, όταν επιβάλλει ένα πρόστιμο, να λαμβάνει υπόψη τα πρόστιμα που πιθανόν έχουν ήδη επιβληθεί από μια διαφορετική Δικαιοδοσία για την ίδια παράβαση.⁹⁷ Αυτό θα πρέπει να ισχύει και στην περίπτωση που η διαφορετική αυτή Δικαιοδοσία τυχαίνει να αντιπροσωπεύει ένα κράτος εκτός της ΕΕ. Ωστόσο υπάρχουν περιπτώσεις όπου αυτή η αρχή δεν εφαρμόστηκε. Για παράδειγμα στην υπόθεση Tokai Carbon,⁹⁸ οι εταιρείες SGL Carbon AG (SGL) και Carbone-Lorraine SA (LCL) ισχυρίστηκαν ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έπρεπε να είχε λάβει υπόψη τις κυρώσεις που τους είχαν επιβληθεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής για το ίδιο προϊόν και την ίδια χρονική διάρκεια. Η Επιτροπή, από την άλλη μεριά, ισχυρίστηκε ότι τα πρόστιμα που είχαν επιβληθεί

⁹⁵ International Competition Network, Report to the 7th ICN Annual Conference (2008), «Setting of fines for cartels in ICN Jurisdictions», σελ.26.

⁹⁶ Petr Michal (2008), «The *ne bis in idem* principle in competition law», European Competition Law Review, Vol.29 (7), p.392-400.

⁹⁷ Case 7/72, *Boehringer Mannheim GmbH v EC Commission*, 1972, ECR 1281.

⁹⁸ Υπόθεση COMP/E-2/37.667, Specialty Graphite, 2002, point 545.

οπουδήποτε αλλού δεν έχουν κάποια σχέση με τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν ως αποτέλεσμα των παραβάσεων των κανόνων του Ευρωπαϊκού Ανταγωνισμού. Άλλωστε όπως κάθε αρχή ανταγωνισμού έτσι και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής άσκησαν την δικαιοδοσία τους όσον αφορά την επιβολή των προστίμων στο βαθμό που η αντιμονοπωλιακή πρακτική αυτών των επιχειρήσεων είχε άμεσο αποτέλεσμα στην αγορά των ΗΠΑ.

Καθοριστικό στοιχείο, επίσης, για την αναπροσαρμογή του επιβαλλόμενου προστίμου αποτελούν και οι κατά καιρούς Ανακοινώσεις περί επιείκειας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υιοθέτησε για πρώτη φορά ένα πρόγραμμα επιείκειας το 1996 προσφέροντας μια μείωση των προστίμων για τις επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες αποκάλυπταν την ύπαρξη ενός καρτέλ και παρείχαν χρήσιμες πληροφορίες για την δράση των καρτέλ στα οποία συμμετείχαν.⁹⁹ Η πολιτική επιείκειας αναθεωρήθηκε σε σημαντικό βαθμό από την Επιτροπή το 2002.¹⁰⁰ Πρόσφατα η Επιτροπή, θέλοντας να ενδυναμώσει το πρόγραμμα επιείκειας παρέχοντας περισσότερη διαφάνεια και προβλεψιμότητα όσον αφορά τον τρόπο καθορισμού του επιβαλλόμενου ποσού των προστίμου, έκανε σημαντικές αναθεωρήσεις στην πολιτική που ακολουθούσε και κατέληξε στην δημοσίευση της Ανακοίνωση περί επιείκειας του 2006.¹⁰¹ Παρακάτω αναλύονται τα προγράμματα επιείκειας.

---

⁹⁹ European Commission, Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, 1996 O J C207/4 (1996 Leniency Notice).

¹⁰⁰ European Commission, Commission Notice on immunity from fines and reduction of fines in cartel cases, 2002 O J C45/3.

¹⁰¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006), “Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ)”, 2006/C 298/11.

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ

Τα προγράμματα επιείκειας αποτελούν ένα θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αναφέρεται σε οριζόντιες εναρμονισμένες πρακτικές και συμφωνίες, ιδιαίτερα μυστικές, και το οποίο έχει ως στόχο να ανταμείψει τις επιχειρήσεις εκείνες που καταγγέλλουν οριζόντιες συμπράξεις στις οποίες έχουν συμμετάσχει, μη επιβάλλοντας ή μειώνοντας τους τα πρόστιμα στα οποία, υπό άλλες συνθήκες, θα είχαν καταδικαστεί. Η πολιτική επίδειξης επιείκειας έχει αποδειχθεί ένα πολύ σημαντικό και αποτελεσματικό μέτρο για την ανίχνευση, αποσταθεροποίηση και εξάλειψη των οριζόντιων συμπράξεων και κυρίως των μυστικών που από την φύση τους είναι πάρα πολύ δύσκολο να ανιχνευτούν και τελικά να καταπολεμηθούν χωρίς την συνεργασία και βοήθεια των συμμετεχουσών σε αυτές επιχειρήσεων. Γενικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι η συνεργασία μιας επιχείρησης στην ανακάλυψη της ύπαρξης ενός καρτέλ έχει εγγενή αξία εφόσον το πλεονέκτημα που προκύπτει από την εξάρθρωση των συμπράξεων (όσον αφορά την κοινωνική ευημερία) είναι μεγαλύτερο από το όφελος που θα επέφερε η επιβολή οικονομικών κυρώσεων στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ένα καρτέλ.

Όσον αφορά τα προγράμματα επιείκειας υπάρχουν δύο μορφές συνεργασίας, οι οποίες αποφέρουν και τα αντίστοιχα αποτελέσματα σχετικά με το ποσό του επιβαλλόμενου προστίμου: η χορήγηση απαλλαγής και η μείωση του προστίμου, που σε άλλη περίπτωση θα επιβαλλόταν σε μια επιχείρηση που έχει συμμετάσχει σε ένα καρτέλ. Σύμφωνα με την πρώτη μορφή, η Επιτροπή μπορεί να χορηγεί απαλλαγή από την επιβολή προστίμου όχι μόνο πριν αλλά και εφόσον έχει ξεκινήσει τον έλεγχο για την ύπαρξη ενός καρτέλ αρκεί να συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις.

5.1 ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟ

1A. Χορήγηση απαλλαγής πριν ξεκινήσει η εξέταση ενός καρτέλ¹⁰²

Στην περίπτωση αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα απαλλάσσει μια επιχείρηση από την επιβολή προστίμου στην περίπτωση που αυτή πρώτη έχει παράσχει πληροφορίες

¹⁰² Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.11.

και αποδεικτικά στοιχεία τα οποία, κατά την άποψη της Επιτροπής, θα της επιτρέψουν να πραγματοποιήσει στοχευμένο έλεγχο σχετικά με την πιθανολογούμενη σύμπραξη. Προκειμένου η Επιτροπή να έχει την δυνατότητα να πραγματοποιήσει στοχευμένο έλεγχο,¹⁰³ η επιχείρηση οφείλει να της έχει προσφέρει κάποιες πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία όπως είναι η λεπτομερής περιγραφή της πιθανολογούμενης σύμπραξης και των στόχων της, το προϊόν ή την υπηρεσία που αφορά, την γεωγραφική της έκταση, το όνομα και την διεύθυνση της νομικής οντότητας που υποβάλλει την αίτηση, τα υπόλοιπα μέλη της πιθανολογούμενης σύμπραξης, μια αναφορά των άλλων αρχών ανταγωνισμού, εντός και εκτός της ΕΕ, τις οποίες έχει προσεγγίσει σχετικά με το υπό εξέταση καρτέλ καθώς επίσης και οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό στοιχείο έχει στην κατοχή της η αιτούσα για την παράβαση επιχείρηση. Επίσης, για να τύχει μια επιχείρηση απαλλαγής από το πρόστιμο θα πρέπει να πληροί μια σειρά από προϋποθέσεις, μερικές από τις οποίες είναι οι εξής: πλήρη και ειλικρινή συνεργασία σε διαρκή βάση και με ταχύτητα από τη στιγμή που έχει υποβληθεί η αίτηση, παύση της ανάμειξης της στην παράβαση, εκτός κι αν είναι εύλογα αναγκαίο για να διαφυλαχθεί η ακεραιότητα των ελέγχων, υποχρέωση για μη καταστροφή και πλαστογράφηση ή απόκρυψη στοιχείων που βοηθούν στην διεξαγωγή του ελέγχου. Επίσης, σύμφωνα με το καινούργιο πρόγραμμα επιείκειας του 2006 απαλλαγή μπορεί να χορηγηθεί και σε μια επιχείρηση η οποία έπαιξε το ρόλο υποκινητή ή εξανάγκασε άλλες επιχειρήσεις να συμμετάσχουν στο καρτέλ.¹⁰⁴

1B. Χορήγηση απαλλαγής εφόσον έχει ξεκινήσει η εξέταση ενός καρτέλ¹⁰⁵

Στην περίπτωση αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορεί να χορηγήσει απαλλαγή από ένα πρόστιμο σε μια επιχείρηση εφόσον η τελευταία θα είναι η πρώτη που θα παρέχει στην Επιτροπή πληροφορίες αναγκαίες και ικανές για να αποδείξουν την

¹⁰³ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006), «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ)», 2006/C 298/11.

¹⁰⁴ Σύμφωνα με το πρώτο πρόγραμμα επιείκειας της ΕΕ του 1996, απαλλαγή δεν μπορούσε να δοθεί σε μια επιχείρηση, η οποία είχε παίξει ρόλο υποκινητή ή εξανάγκασε άλλες επιχειρήσεις να συμμετάσχουν στο καρτέλ.

¹⁰⁵ Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.12.

ύπαρξη του υπό εξέταση καρτέλ.¹⁰⁶ Επίσης, η επιχείρηση θα πρέπει να συνεργάζεται πλήρως με την Επιτροπή και να σταματήσει την συμμετοχή της στο καρτέλ αμέσως μετά την αποκάλυψη του. Ακόμα, ένα πρόγραμμα επιείκειας μπορεί να οδηγήσει μια εμπλεκόμενη σε ένα καρτέλ επιχείρηση στην αποκάλυψη μιας άλλης αλλά συγγενούς με το υπό εξέταση καρτέλ οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής ούτως ώστε να γίνει δεκτή η αίτηση της για απαλλαγή από το πρόστιμο που σε άλλη περίπτωση θα της επιβαλλόταν, πολλαπλασιάζοντας με αυτόν τον τρόπο τα ευεργετικά αποτελέσματα μιας τέτοιας πολιτικής.

5.2 ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ¹⁰⁷

Η δεύτερη αυτή μορφή συνεργασίας αναφέρεται στην μείωση του ύψους του επιβαλλόμενου προστίμου ανάλογα με τις προϋποθέσεις που πληρούνται. Μια επιχείρηση, η οποία δεν μπορεί να αξιώσει εξ ολοκλήρου απαλλαγή από το πρόστιμο, αλλά πληροί σωρευτικά τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω όπως πλήρη, μόνιμη και πραγματική συνεργασία, ακριβείς, μη παραπλανητικές και πλήρεις πληροφορίες και τερματισμό της συμμετοχής της στο καρτέλ αμέσως μετά την αποκάλυψη του, μπορεί να ζητήσει να τύχει μείωσης του προστίμου, στο βαθμό που παρέχει αποδεικτικά στοιχεία που αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία¹⁰⁸ σε σχέση με τα στοιχεία που έχει ήδη στην κατοχή της η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Ακόμα, η τελική μείωση του προστίμου θα εξαρτάται από τον βαθμό που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁰⁹ θα αξιολογήσει την χρονική στιγμή που κάποια επιχείρηση θα της παρέχει τα στοιχεία. Η χρονική στιγμή που μία επιχείρηση αποφασίζει να παρέχει πληροφορίες στην Επιτροπή αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την έκβαση της

¹⁰⁶ Η επιτροπή μπορεί να έχει ξεκινήσει την έρευνα ενός καρτέλ αλλά να μην έχει επαρκή στοιχεία για να αποδίξει παράβαση του άρθρου 81 του Καν.1/2003.

¹⁰⁷ Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.12.

¹⁰⁸ Ο όρος προστιθέμενη αξία αναφέρεται στον βαθμό στον οποίο τα παρεχόμενα αποδεικτικά στοιχεία ενισχύουν λόγω της ίδιας της φύσης τους ή/και του επιπέδου των λεπτομερειών τους την ικανότητα της Επιτροπής να αποδείξει την πιθανολογούμενη σύμπραξη. Βλ. σχετικά EC Leniency Notice, at para.24-25 και Sandhu S.Jatinder (2007), «The European Commission's leniency policy: A success», European Competition Law Review, Vol.23(3), p.148-157.

¹⁰⁹ Το ίδιο ισχύει και για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

όλης διαδικασίας. Και αυτό γιατί, η σχετική αξία μιας επιπρόσθετης πληροφορίας μειώνεται με την πάροδο του χρόνου.¹¹⁰ Τα προγράμματα επιείκειας συνήθως διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες όσον αφορά το χρονική στιγμή που οι πληροφορίες παρέχονται στην Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹¹¹:

- (i) πριν την έναρξη εξέτασης ενός καρτέλ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και
- (ii) εφόσον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκινήσει την εξέταση ενός καρτέλ αλλά δεν έχει φτάσει σε οριστικό αποτέλεσμα.¹¹²

Η πρώτη επιχείρηση που θα πληροί τους όρους αυτούς θα μπορεί να τύχει μείωσης του προστίμου από 30-50%, σε σχέση με αυτό που θα της επιβάλλετο σε άλλη περίπτωση, η δεύτερη επιχείρηση από 20-30% και οι υπόλοιπες μέχρι 20%. Μάλιστα η επιχείρηση που θα προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία οδηγούν στην διαπίστωση επιπλέον περιστατικών που αυξάνουν την σοβαρότητα ή τη διάρκεια της παράβασης θα ανταμείβεται στο εξής με μείωση του ποσού του προστίμου.

5.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΚΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ

Εκτός από την απειλή της επιβολής ενός προστίμου, μερικοί ειδικοί προτείνουν να δίδονται στις επιχειρήσεις που συνεργάζονται αμοιβές ως αποζημίωση¹¹³ για να ενδυναμώσουν έτσι την αποτελεσματικότητα του προγράμματος επιείκειας. Αυτά τα προγράμματα φαίνεται να είναι αποτελεσματικά μόνο όταν το αναμενόμενο πρόστιμο είναι μεγάλο ή αλλιώς όταν η συμπαιγνία ήδη είναι εύθραυστη εν απουσίᾳ των

¹¹⁰ Francois Arbault & Francisco Peiro, «*The Commission's New Notice on Immunity and Reduction of Fines in Cartel Cases: Building on Success*», COMPETITION POLICY NEWSLETTER, EUROPEAN Comm'n, June 2002, at 15,19.

¹¹¹ Το ίδιο ισχύει και για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

¹¹² Αυτή η τεχνική διάκριση ίσως υπόκειται σε όχι λίγες κριτικές εφόσον εξαρτάται από το τι η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι μια έρευνα, π.χ. μία περίπτωση στην οποία οι αρχές ανταγωνισμού γνωρίζουν μια υποτιθέμενη παράβαση αλλά δεν έχουν φτάσει ακόμα σε μια επίσημη έρευνα?

¹¹³ Carmona Botana Patricia (2006), «*Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs*», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.4.

προγραμμάτων επιείκειας.¹¹⁴ Όπως τα πρόστιμα, έτσι και οι αμοιβές θα παρέχονται σε ειδικά ή pro-rata ποσά τα οποία θα εξαρτώνται από τον βαθμό συνεργασίας των επιχειρήσεων, την σχετικότητα των αποδεικτικών στοιχείων που θα παρέχονται και τον βαθμό συμμετοχής των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στις πρακτικές της συμπατιγνίας. Οι αμοιβές αυτές θα μπορούν να προέρχονται (i) από τον προϋπολογισμό των αρχών ανταγωνισμού, (ii) περισσότερο ενδιαφέρον, από τα πρόστιμα που συγκεντρώνονται από τις επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε αντιμονοπωλιακές πρακτικές, (iii) ένα μέρος από τον προϋπολογισμό και το άλλο από τα πρόστιμα (συνδυασμός και των δύο). Άλλα δεδομένου του περιορισμένου προϋπολογισμού των αρχών ανταγωνισμού, η πρώτη επιλογή είναι η λιγότερο εφικτή-πραγματοποιήσιμη. Από την άλλη μεριά, μερικοί ισχυρίζονται ότι οι αμοιβές αυτές θα δημιουργήσουν κίνητρα για τις επιχειρήσεις να προβαίνουν σε παράνομες πρακτικές έτσι ώστε να τις καταγγέλλουν στην συνέχεια και να απολαμβάνουν τις αμοιβές αυτές.¹¹⁵ Αυτό θα μπορεί να γίνεται στην περίπτωση που η ισορροπία ανάμεσα (i) στα προσωρινά οφέλη από την πρακτική αυτή (μέχρι την στιγμή της αποκάλυψης), συν (ii) την αμοιβή από την αποκάλυψη του καρτέλ, μείον (iii) (το μειωμένο) πρόστιμο και (iv) τις κυρώσεις που προκύπτουν από τις ιδιωτικές ζημιές είναι θετικό και υπεραντισταθμίζει την απώλεια των κερδών από την επιστροφή σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Ωστόσο μια τέτοια άποψη δεν είναι ρεαλιστική εφόσον θα ήταν πολύ δύσκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια όλοι αυτοί οι παράγοντες και η έκθεση σε ζημιές σε εθνικά όρια θα ήταν υπερβολικά υψηλή. Επομένως, το αποτέλεσμα της πολιτικής των αμοιβών ως αποζημιώσεων είναι ακόμα αβέβαιο γιατί ενώ μπορούν να εμποδίσουν μια συμπατιγνία ή να την κάνουν λιγότερο βιώσιμη, μπορούν επίσης να επιφέρουν σημαντικές συνωμοτικές και κοινωνικές ανησυχίες. Άρα, η ενσωμάτωση τους στην πολιτική των προγραμμάτων επιείκειας είναι ακόμα υπό συζήτηση.¹¹⁶

¹¹⁴ Cecile Aubert Patrick Rey & William E. Kovacic, «*The Impact of Leniency and Whistle-blowing Programs on Cartels*», International Journal of Industrial Organization, Vol. 24, p.1241–1266, 2006, available at www.sciencedirect.com.

¹¹⁵ Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.4.

¹¹⁶ Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47), p.4.

Γενικά, η καταφυγή στην πολιτική των προγραμμάτων επιείκειας θα πρέπει να αντισταθμίζει κάθε αρνητικό αποτέλεσμα που έχει η πολιτική μείωσης ενός προστίμου στην κοινωνική ευημερία, λαμβανομένων υπόψη τόσο του διαχειριστικού όσο και του κοινωνικού κόστους.¹¹⁷ Για παράδειγμα, το κόστος που συνεπάγεται η απόδειξη μιας παράβασης και η εφαρμογή των αντίστοιχων κυρώσεων (διαχειριστικά κόστη) μπορεί να είναι πολύ σημαντικό. Όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση (τα κοινωνικά κόστη), το πλεονέκτημα από την αποκάλυψη και τον τερματισμό ενός καρτέλ θα πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερο από οποιαδήποτε ηθική θεώρηση σχετικά με την αποζημίωση (την μείωση του προστίμου ακόμα και την απαλλαγή από αυτό) έναντι της τιμωρίας που θα έπρεπε να επιβληθεί στις εμπλεκόμενες στην παράβαση επιχειρήσεις.¹¹⁸ Ωστόσο, η στρατηγική των αμοιβών αποζημίωσης και η ιδέα της επιβράβευσης όσων έχουν εμπλακεί σε ένα καρτέλ, πόσο μάλλον όσων έχουν αποτελέσει τους καθοδηγητές αυτών των καρτέλ, είναι δύσκολο να γίνουν αποδεκτές από το ευρύ κοινό.

Είναι αλήθεια ότι οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού θα πρέπει να δρουν ανεξάρτητα, όσο αυτό είναι δυνατόν, από τα υπόλοιπα κυβερνητικά τμήματα κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων επιείκειας. Επιπλέον, η επιβαλλόμενη πολιτική ίσως διαφέρει, στηριζόμενη στο ποσό από τον προϋπολογισμό που οι Αρχές Ανταγωνισμού έχουν επιλέξει να διατεθεί για να καταπολεμήσουν αντιανταγωνιστικές πρακτικές και περιλαμβάνει τόσο τα κόστη για τον έλεγχο και την καταπολέμηση των καρτέλ όσο και την πιθανότητα οι αρχές ανταγωνισμού να προβούν στις προαναφερόμενες πρακτικές (έλεγχος και καταπολέμηση των καρτέλ). Δηλαδή, Προϋπολογισμός= (Κόστη Ελέγχου * Πιθανότητα για έλεγχο) + (Κόστη Καταπολέμησης * Πιθανότητα καταπολέμησης). Τα κόστη ελέγχου περιλαμβάνουν τις δαπάνες που συνεπάγονται δραστηριότητες όπως είναι η συλλογή πληροφοριών, οι συνεντεύξεις των πελατών και των προμηθευτών ενώ τα κόστη καταπολέμησης περιλαμβάνουν δαπάνες που σχετίζονται για παράδειγμα με τις άμεσες εισβολές της Επιτροπής Ανταγωνισμού στις υπό εξέταση επιχειρήσεις (dawn raids)¹¹⁹ καθώς και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, σε τελικό στάδιο, για την απόδειξη συμμετοχής

¹¹⁷ Massimo Motta & Michele Polo (2003), «Leniency Programs and Cartel Prosecution», International Journal of Industrial Organization, Vol.21, p.347-379.

¹¹⁸ Bertus Van Barlingen, *The European Commission's 2002 Leniency Notice after One Year of Operation*, COMPETITION POLICY NEWSLETTER (European Comm'n), Summer 2003, at 16,19.

¹¹⁹ Massimo Motta, «Competition Policy: Theory and Practice, 196», 2004.

διαφόρων επιχειρήσεων στο καρτέλ. Επομένως, θα πρέπει να γίνεται μια προσεκτική κατανομή του προϋπολογισμού ανάμεσα στις δραστηριότητες για τον έλεγχο και την καταπολέμηση ενός καρτέλ. Εάν, οι Αρχές Ανταγωνισμού υποφέρουν από περιορισμούς στον προϋπολογισμό, οι επιχειρήσεις ίσως καταλήξουν να πιστεύουν ότι θα υπάρχουν περιορισμοί στην άσκηση έρευνας από την πλευρά των Αρχών και έτσι να προβούν πιο εύκολα στην εφαρμογή μιας συμπαιγνίας ή ακόμα και να μην αποκαλύψουν την ύπαρξη μιας τέτοιας.¹²⁰ Εάν από την άλλη μεριά, οι Αρχές Ανταγωνισμού διαθέτουν έναν πολύ σημαντικό προϋπολογισμό για την εξιχνίαση οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών, τα προγράμματα επιείκειας μπορεί να μην θεωρούνται κατάλληλη πολιτική, εφόσον οι Αρχές θα πρέπει να προβαίνουν σε καθεστώς πλήρους προστίμου χωρίς δυνατότητα χορήγησης απαλλαγής έτσι ώστε να αντισταθμίζουν τα υψηλά κόστη που θα προκύπτουν από τους συνεχείς ελέγχους.¹²¹

Γενικά, όταν εφαρμόζεται ένα πρόγραμμα επιείκειας, υπάρχουν τα ακόλουθα εύλογα ενδεχόμενα:

- οι επιχειρήσεις να μην συμμετάσχουν σε ένα καρτέλ, αντιθέτως να ακολουθούν πολιτικές συμβατές με τις συνθήκες ενός υγιούς ανταγωνισμού εφόσον αναμένουν μια μελλοντική παρέκκλιση από ένα άλλο μέλος του καρτέλ εξαιτίας της ύπαρξης των προγραμμάτων επιείκειας.
- οι επιχειρήσεις να συμμετάσχουν σε ένα καρτέλ αλλά έπειτα να το αποκαλύπτουν ούτως ώστε να εξασφαλίσουν την απαλλαγή ή την μείωση του προστίμου που σε άλλη περίπτωση θα τους επιβαλλόταν.

¹²⁰ Ωστόσο, μερικοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι για ένα πολύ χαμηλό επίπεδο προϋπολογισμού (που συνεπάγεται μία μικρή πιθανότητα για έλεγχο και καταπολέμηση ενός καρτέλ), οι Αρχές Ανταγωνισμού θα πρέπει να επιβάλλουν ένα πλήρες πρόστιμο και να μην εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα επιείκειας. Βλέπε Catherine Roux, *Leniency Programs and Their Role in Fighting Cartels: Success or Defeat?*, 20 March 2005 (Μελέτη διαθέσιμη στην ιστοσελίδα [eurequa.univparis1.fr /members/ tropeano / pdf / polconc / LeniencyprogramsCR.pdf](http://eurequa.univparis1.fr/members/tropeano/pdf/polconc/LeniencyprogramsCR.pdf)).

¹²¹ Cecile Aubert Patrick Rey & William E. Kovacic, «*The Impact of Leniency and Whistle-blowing Programs on Cartels*», International Journal of Industrial Organization, Vol. 24 ,2006, p.1243, «...If the budget of the antitrust authority was high enough,it would be optimal to have no Leniency Program and to intervene often enough to fully deter collusion:reduced fines are a second best instrument...», available at www.sciencedirect.com.

- οι επιχειρήσεις να συμμετάσχουν σε ένα καρτέλ και να μην το αποκαλύψουν εφόσον η έρευνα για το υπό εξέταση καρτέλ έχει ξεκινήσει και δεν υπάρχουν ελαφρυντικά στοιχεία για την εμπλεκόμενη επιχείρηση.

Γενικά, ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα επιείκειας θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλα τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν (το ποσό του προστίμου, τα κόστη και τις πιθανότητες για έλεγχο και καταπολέμηση ενός καρτέλ, τα οφέλη που προκύπτουν από την συμπαιγνία) με τέτοιο τρόπο ώστε η κάθε επιχείρηση να έχει κίνητρα να αποκαλύψει την ύπαρξη ενός καρτέλ πριν τις υπόλοιπες, που περιλαμβάνονται στο καρτέλ, επιχειρήσεις κλονίζοντας τη σταθερότητα και τη διάρκεια των οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών και ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα της έκβασης του αποτελέσματος κατά το οποίο οι επιχειρήσεις συμμετέχουν σε ένα καρτέλ και έπειτα δεν το αποκαλύπτουν.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των προγραμμάτων επιείκειας της ΕΕ είναι ότι, σε αντίθεση με τα αντίστοιχα προγράμματα των ΗΠΑ, δεν περιλαμβάνουν ποινικές κυρώσεις.¹²² Για παράδειγμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες «επιείκεια» μπορεί να συνεπάγεται μη επιβολή ποινικής κύρωσης για τις επιχειρήσεις που έχουν συμμετάσχει σε μια αντιανταγωνιστική πρακτική. Επίσης, το πρόγραμμα επιείκειας της ΕΕ δεν απευθύνεται σε άτομα αλλά μόνο σε επιχειρήσεις¹²³ εφόσον τα άτομα χωριστά δεν διώκονται με πρόστιμα σύμφωνα με τις διατάξεις της ΕΕ.¹²⁴ Είναι γεγονός ότι η πρόσφατη-αναθεωρημένη ανακοίνωση των προγραμμάτων επιείκειας της ΕΕ του 2006 είχε μεγάλη επιτυχία. Η Επιτροπή δέχτηκε μέσα σε τέσσερα χρόνια

¹²²Στην ΕΕ, τα πρόστιμα, που επιβάλλονται από τις Αρχές Ανταγωνισμού, είναι μόνο διοικητικής φύσεως. Αυτό δεν συμβαίνει βέβαια στην περίπτωση των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού στη Ευρώπη εφόσον μερικές από αυτές ίσως επιβάλλουν πρόστιμα με ποινικές κυρώσεις για διεθνείς παραβάσεις.

¹²³Τα προγράμματα επιείκειας των ΗΠΑ απευθύνονται όχι μόνο σε επιχειρήσεις αλλά και σε ιδιώτες όπως διευθυντές, υπαλλήλους, εργοδότες οι οποίοι αναγνωρίζουν την συμμετοχή τους σε μια παράβαση.

¹²⁴Ωστόσο μερικά κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν εθνικούς νόμους σύμφωνα με τους οποίους επιβάλλουν κυρώσεις σε ιδιώτες για την συμμετοχή τους σε αντιανταγωνιστικές πρακτικές, π.χ διοικητικά πρόστιμα στην Ισπανία (και ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με τα άρθρα 281 και 284 του ποινικού κώδικα της Ισπανίας 10/1995), ποινικές κυρώσεις στην Ελλάδα, ακόμα και φυλάκιση στο Ηνωμένο Βασίλειο.

167 αιτήσεις για απαλλαγή ή μείωση του προστίμου.¹²⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι περισσότερες από τις μισές αιτήσεις υποβλήθηκαν πριν την έναρξη της εξέτασης ενός καρτέλ από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και έγιναν δεκτές για απαλλαγή του προστίμου. Ωστόσο η εμπιστοσύνη σε αυτά τα προγράμματα μπορεί να αυξηθεί κάνοντας την διαδικασία τους περισσότερο ξεκάθαρη και παρέχοντας περισσότερη προβλεψιμότητα για το αποτέλεσμα τους. Μια σειρά από πρακτικές όπως είναι η δημιουργία ενός νέου προαιρετικού συστήματος ενημέρωσης των επιχειρήσεων εκείνων που θέλουν να προβούν σε κατάθεση αιτήσεως για απαλλαγή από πρόστιμο, όσον αφορά την θέση του ενός αιτούντος έναντι των άλλων, η μείωση της αβεβαιότητας σχετικά με το ποια αποδεικτικά στοιχεία προσφέρουν σημαντική προστιθέμενη αξία και μια αναφορά στο «κατώφλι» για απαλλαγή μπορούν να οδηγήσουν στην πραγματοποίηση αυτών των στόχων.

Για παράδειγμα, στην υπόθεση των Ηλεκτροδίων Γραφίτη¹²⁶ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε μείωση των προστίμων που σε άλλη περίπτωση θα επιβάλλονταν, εξαιτίας της εθελοντικής συνεργασίας της κάθε επιχείρησης στην έρευνα του υπό εξέταση καρτέλ. Συγκεκριμένα στην εταιρεία UCAR αποφάσισε μείωση του προστίμου κατά 40% ενώ στις SDK και VAW 70% και 20% αντίστοιχα. Επίσης, στην υπόθεση του Φωσφορικού Ψευδάργυρου¹²⁷ η Επιτροπή αποφάσισε για τις εταιρίες Waardals, Trident, Britannia, Heubach, James, Brown και SNCZ μείωση των επιβαλλόμενων σε άλλη περίπτωση προστίμων κατά 50%, 40%, 10%, 10%, 10%, 10% αντίστοιχα εξαιτίας της παροχής πληροφοριών προς την Επιτροπή και την διευκόλυνση της για διαμόρφωση σαφέστερης εικόνας για το παρελθόν και τους μηχανισμούς της σύμπραξης εφόσον δεν πληρούνταν καμία από τις προϋποθέσεις για πλήρη απαλλαγή από το πρόστιμο.

Εν κατακλείδι, η πολιτική επιείκειας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανίχνευση και καταπολέμηση συμπράξεων και κυρίως μυστικών. Σε μια εποχή, όπου οι επιχειρήσεις, που μετέχουν σε παράνομες συμπράξεις, διαρκώς βελτιώνουν τις τεχνικές συγκάλυψης των παράνομων δραστηριοτήτων τους, αξιοποιώντας τα μέσα που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, η βελτίωση της διαδικασίας επίδειξης επιείκειας

¹²⁵ Sandhu S.Jatinder (2007), «The European Commission'sleniency policy: A success», European Competition Law Review, Vol.23(3), p.148-157.

¹²⁶ Case COMP/E-1/36.490,Graphite Electrodes.

¹²⁷ Case COMP/E-1/37.027, Zinc Phosphate, 2001.

αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Η ανάπτυξη του Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, το οποίο ορίζει τα κύρια στοιχεία της διαδικασίας που πρέπει να τηρήσει μια επιχείρηση όταν επιθυμεί να τύχει απαλλαγής ή μείωσης του προστίμου και η ευθυγράμμιση του με τα Προγράμματα Επιείκειας θεσπίζει ένα μηχανισμό «ενιαίας θυρίδας», στόχος της οποίας είναι η διευκόλυνση της υποβολής των αιτήσεων επιείκειας των επιχειρήσεων που ενέχονται σε παραμεθόριες συμπράξεις. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αποφυγή της αποθάρρυνσης των επιχειρήσεων και την δημιουργία ενός κλίματος δυσπιστίας, αποσταθεροποιώντας τις υπάρχουσες σε μια αντιανταγωνιστική πρακτική επιχειρήσεις.

6.ΟΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ

6.1 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΟΥ 1998

- a. Το αρχικό στάδιο για την επιβολή ενός προστίμου λαμβάνει υπόψη ένα ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων των αγαθών ή υπηρεσιών με τα οποία σχετίζεται η παράβαση, πολλαπλασιασμένη με τον αριθμό των ετών συμμετοχής στην παράβαση. Αντίθετα, σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες του 1998, το αρχικό στάδιο στηριζόταν σε ένα εφάπαξ ποσό, το οποίο προέκυπτε με βάση την σοβαρότητα της παράβασης και στο οποίο προστίθετο μία 10% αύξηση για κάθε έτος παράβαση. Παρατηρείται ότι δίνεται μεγάλη έμφαση στα προϊόντα ή υπηρεσίες που έχουν σχέση με το υπό εξέταση καρτέλ και δραματικά μεγαλύτερη σημασία στην διάρκεια της παράβασης.¹²⁸ Μάλιστα, ακριβώς επειδή οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 είναι εξαιρετικά αυστηρές στο θέμα της διάρκειας, μεγάλη έμφαση αναμένεται να δοθεί από

¹²⁸ Sven B. Volcker, «Rough Justice? An Analysis of the European Commission's New Fining Guidelines», Common Market Law Review 44, σελ.1287, 2007.

τους δικηγόρους των εμπλεκόμενων στο καρτέλ επιχειρήσεων για το ζήτημα εξακρίβωσης της χρονικής διάρκειας για την οποία οι επιχειρήσεις που εκπροσωπούν μετείχαν στο καρτέλ.

- b. Οι τελευταίες Κατευθυντήριες Γραμμές αυξάνουν το ποσοστό της ειδικής προσαύξησης που γίνεται για αποτρεπτικούς λόγους για την απλή και μόνο συμμετοχή μιας επιχείρησης σε μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική ή συμφωνία (entry fee). Σύμφωνα με την περίπτωση αυτή, ενώ οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 1998 ανέφεραν ότι η προσαύξηση αυτή θα κυμαίνεται από 1,25% έως 5% των ετήσιων πωλήσεων του κλάδου των αγαθών ή υπηρεσιών με τα οποία σχετίζεται η παράβαση, οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 την προσαρμόζουν προς τα πάνω αναφέροντας ότι η συμμετοχή σε μια τέτοια αντιανταγωνιστική συμπεριφορά θα κοστίζει πλέον από 15% έως 25% των ετήσιων πωλήσεων του κλάδου των αγαθών ή υπηρεσιών με τα οποία σχετίζεται η παράβαση.
- c. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 προβλέπουν μια σημαντική αύξηση του ποσού του προστίμου για τις επιχειρήσεις που προβαίνουν σε επαναλαμβανόμενες παραβάσεις του Άρθρου 81 σύμφωνα με τον Καν.1/2003¹²⁹. Συγκεκριμένα υπάρχει πλέον δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αυξήσει το πρόστιμο σε ποσοστό 100% για κάθε προηγούμενη εμπλοκή της επιχείρησης σε παρεμφερείς παραβάσεις κατά το παρελθόν. Παρατηρείται δηλαδή ότι η προηγούμενη πολιτική της αύξησης του προστίμου μέχρι 50% ανεξάρτητα από τον αριθμό των προηγούμενων παραβάσεων δεν ήταν επαρκής αποτρεπτικός παράγοντας ώστε να εμποδίσει την επανάληψη της παραβατικής συμπεριφοράς.¹³⁰

Γενικά παρατηρούμε ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού, στην προσπάθεια της να διασφαλίσει τόσο διαφάνεια όσο και αντικειμενικότητα κατά την διάρκεια καθορισμού του ύψους του επιβαλλόμενου προστίμου και να προάγει τους στόχους επιβολής ενός προστίμου, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην διάρκεια της παράβασης καθώς επίσης και στην καθιέρωση ειδικής αύξησης του προστίμου για αποτρεπτικούς λόγους.

¹²⁹ Η του Άρθρου 1 παρ.1 του ν.703/1977.

¹³⁰ Ζευγώλης Νίκος, «Το καρτέλ στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού», Κεφάλαιο Ε' σελ.119-135.

6.2 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ¹³¹

Είναι ξεκάθαρο ότι η επιβολή ενός προστίμου έχει διττό χαρακτήρα:

- (i) κυρωτικό –κατασταλτικό και
- (ii) αποτρεπτικό

Το επιβαλλόμενο πρόστιμο θα πρέπει να έχει κυρωτικό-κατασταλτικό χαρακτήρα για τις επιχειρήσεις ή την ένωση επιχειρήσεων που παραβιάζουν τους κανόνες του ανταγωνισμού και αποτρεπτικό χαρακτήρα για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Τη διάκριση αυτή ακολουθεί τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, κατ' εφαρμογή της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής¹³² Επιτροπής, τα πρόστιμα που επιβάλλονται ως κύρωση στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις έχουν αφενός, ως προς αυτές, ειδικό αποτρεπτικό χαρακτήρα και αφετέρου, για τις υπόλοιπες, γενικό αποτρεπτικό χαρακτήρα καθώς σκοπός τους είναι η αποτροπή από την υιοθέτηση συμπεριφοράς αντίθετης στα άρθρα 81 και 1. Αποτρεπτικό μέσο εφαρμογής παράνομων πρακτικών συνιστά και η επιβολή ενός συγκεκριμένου ποσού ανεξαρτήτως της διάρκειας της παράβασης που θα κυμαίνεται από 15-25% της αξίας των πωλήσεων του σχετικού κύκλου εργασιών της εμπλεκόμενης επιχείρησης.¹³³ Επομένως τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού χρησιμοποιεί την επιβολή των προστίμων στην προσπάθεια της να ολοκληρώσει επιτυχώς την αποστολή εποπτείας για την εφαρμογή των αρχών του ανταγωνισμού. Έτσι η εποπτεία πραγματοποιείται ex-post δια της επιβολής προστίμου στην παραβαίνουσα τους κανόνες ανταγωνισμού επιχείρηση και ex-ante για τις υπόλοιπες αποτρέποντας αυτές από μια ενδεχόμενη συμμετοχή τους σε αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές. Ωστόσο, η επιβολή προστίμων δεν θα πρέπει να έχει εξοντωτικό χαρακτήρα, θέτοντας σε κίνδυνο την οικονομική βιωσιμότητα της επιχείρησης στην οποία επιβάλλεται η κύρωση. Συγκεκριμένα, το πρόστιμο δεν θα πρέπει να επιφέρει ανεπανόρθωτη περιουσιακή βλάβη και οικονομική ζημιά, που θα οδηγήσει μια επιχείρηση στην οικονομική κατάρρευση. Και αυτό γιατί ratio της

¹³¹ Γκίνη Δημ. Ελένη (2007), «Η μέθοδος υπολογισμού και το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου στο κοινοτικό και εθνικό δίκαιο του ανταγωνισμού», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου.

¹³² Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού προστίμων, που επιβάλλοντα κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού 1/2003[ΕΕ C210/2, της 01.09.2006].

¹³³ Βλ. σελίδα 38 της παρούσας εργασίας-Ειδική προσαύξηση για αποτρεπτικούς λόγους (Entry fee).

επιβολής προστίμου είναι η συμμόρφωση και όχι ο αφανισμός των επιχειρήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις ο εξαναγκασμός των επιχειρήσεων στην καταβολή υπέρογκων ποσών συνεπάγεται πλείστα οικονομικής φύσεως προβλήματα, όπως είναι η ματαίωση καταβολής δεδουλευμένων μισθών στα άτομα που τα δικαιούνται.

Για τους ανωτέρω λόγους επομένως είναι αναγκαία η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας και η κατά περίπτωση εκτίμηση (case-by-case) των συνθηκών της υπόθεσης που εξετάζουν οι Αρχές Ανταγωνισμού.

7. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σημαντικό ρόλο στον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου σε περίπτωση διαπίστωσης της ύπαρξης ενός καρτέλ, σύμφωνα με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο του ανταγωνισμού, έχει και πρέπει να έχει η αρχή της αναλογικότητας. Η αρχή της αναλογικότητας έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) ως «γενικώς αποδεκτός κανόνας δικαίου» και ως «γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου». ¹³⁴ Η κοινοτική αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει τόσο στα κοινοτικά όργανα όσο και στα κράτη μέλη έναν περιορισμό στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, απαιτώντας τα μέτρα που υιοθετούνται να βρίσκονται σε εύλογη σχέση, δηλαδή σε αναλογία προς το επιδιωκόμενο από αυτά αποτέλεσμα. Η εν λόγω αρχή τηρείται όταν το υιοθετούμενο μέτρο είναι κατάλληλο και αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, δηλαδή είναι απολύτως επιβεβλημένο ή απαραίτητο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και δεν υπάρχει λιγότερο επαχθές μέτρο μεταξύ εκείνων που δύνανται να επιτύχουν αυτό το αποτέλεσμα. Έτσι και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,¹³⁵ στα πλαίσια της διακριτικής της ευχέρειας, εισάγει, με την Ανακοίνωση για τις Κατευθυντήριες Γραμμές υπολογισμού των προστίμων μια πρακτική κατάλληλη προσαρμοσμένη στον επιδιωκόμενο στόχο της, διασφαλίζοντας παράλληλα και την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκοντας την

¹³⁴ Βλ. σχετικά Case T-52/02 Société nouvelle des couleurs zinciques SA v Commission , T-30/89 Hilti AG v. Commission, T-26/02 Daiichi Pharmaceutical Co. Ltd v. Commission.

¹³⁵ Το ίδιο ισχύει και για την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

καταστολή των παραβάσεων του άρθρου 81 του Καν.1/2003¹³⁶ και συγκεκριμένα την ύπαρξη ενός καρτέλ θα πρέπει να επιβάλλει πρόστιμο το οποίο θα έχει τόσο κυρωτικό χαρακτήρα για τις εμπλεκόμενες σε ένα καρτέλ επιχειρήσεις όσο και αποτρεπτικό χαρακτήρα για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Επομένως, νιοθετώντας την αρχή της αναλογικότητας, η Επιτροπή θα πρέπει να έχει υπόψιν της την εκάστοτε αντιστοιχία μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και των επιδιωκόμενων σκοπών κατά την διαδικασία επιλογής προστίμου.

Η κατ' επανάληψη χρήση αυτής της αρχής από τα κοινοτικά δικαστήρια¹³⁷ καταδεικνύει τόσο τις διάφορες εκφάνσεις της όσο και τη σημασία της. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 του Καν.1/2003¹³⁸ λαμβάνοντας υπόψη την πιθανότητα να τεθεί σε ανεπανόρθωτο κίνδυνο η οικονομική βιωσιμότητα μιας επιχείρησης λόγω της επιβολής ενός προστίμου, ουσιαστικά επιβάλλονταν την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά τον υπολογισμό των προστίμων σε βάρος επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων που έχουν εμπλακεί σε αντιανταγωνιστικές πρακτικές. Τα ακόλουθα παραδείγματα φανερώνουν την εφαρμογή και σημασία αυτής της αρχής τόσο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού κατά την διαδικασία καθορισμού των επιβαλλόμενων προστίμων.

- Υπόθεση Φωσφορικού Ψευδάργυρου¹³⁹

Στην περίπτωση αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι μολονότι η παράβαση είναι πολύ σοβαρή, θα πρέπει να διαφοροποιήσει την μεταχείριση της απέναντι στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, προκειμένου να λάβει υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητα των αυτουργών της παράβασης να προξενήσουν σημαντική ζημιά στον ανταγωνισμό, το ειδικό βάρος δηλαδή της κάθε επιχείρησης και κατ' επέκταση τον πραγματικό αντίκτυπο της παράνομης συμπεριφοράς της στον

¹³⁶ Και αντίστοιχα η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού την καταστολή των παραβάσεων του άρθρου 1 του ν.703/1977.

¹³⁷ Βλ. σχετικά C-219/95P-Ferriere Nord SpA v. Commission, T-66/99-Minoikes Grammes ANE v. Commission,,C-359/01P-British Sugar Plc v. Commission.

¹³⁸ Το ίδιο ισχύει και στις Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 παράγραφος 2 του ν.703/77 όσον αφορά την Ελληνική νομοθεσία.

¹³⁹ Case COMP/E-1/37.027, Zinc Phosphate.

ανταγωνισμό. Γι' αυτό τον λόγο χώρισε τις επιχειρήσεις σε δύο κατηγορίες ανάλογα με την σχετική σημασία τους στην αγορά. Έτσι οδηγήθηκε στο συμπέρασμα, βάσει πληροφοριακών στοιχείων που είχε στην διάθεση της, ότι η Britannia, η SNCZ ,η Waardals, η Heubach και η Trident εφόσον κατέχουν αρκετά παραπλήσια μερίδια αγοράς θα καταταγούν στην πρώτη κατηγορία ενώ η James Brown, η οποία κατείχε σημαντικά μικρότερο μερίδιο αγοράς στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ή EOX) θα καταταγεί στη δεύτερη κατηγορία. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η επιβολή των ακόλουθων πρόστιμων:

- Britannia, Heubach, SNCZ, Trident και Waardals: 3 εκατ. ευρώ
- James M. Brown: 750 000 ευρώ
- Υπόθεση Graphite Electrodes¹⁴⁰

Στην υπόθεση αυτή, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σημείωσε ότι σε περιπτώσεις, όπως η συγκεκριμένη, όπου υπάρχουν μεγάλες διαφορές στο μέγεθος των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην παράβαση, θα πρέπει να ακολουθείται διαφορετική μεταχείριση ανάλογα τόσο με τον πραγματικό αντίκτυπο της παράβασης όσο και με το μέγεθος της κάθε επιχείρησης που συμμετέχει σε αυτήν. Ως εκ τούτου, προέβει στον διαχωρισμό των επιχειρήσεων σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία υπάγονταν οι SGL και UCAR γιατί αποτελούσαν τους δύο μεγαλύτερους παραγωγούς ηλεκτροδίων γραφίτη τόσο στην παγκόσμια αγορά όσο και στην αγορά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ή EOX), στην δεύτερη κατηγορία τοποθετήθηκαν οι C/G, SDK και Tokai εφόσον είχαν μικρότερα μερίδια στην παγκόσμια αγορά (5-10%) ενώ η τρίτη κατηγορία περιελάμβανε τις VAW, SEC και Nippon γιατί τα μερίδια τους στην παγκόσμια αγορά ήταν μικρότερα του 5%.
- Απόφαση «Security Forces Ltd κατά M.K.B.Security Services AE και Wackenhut Security Hellas A.E»¹⁴¹

Στην απόφαση αυτή, η Security Forces Ltd καταγγέλλει ότι η M.K.B. Security Services AE.(πρώην Group 4-Securitas AE.) προέβη σε συμφωνία με την

¹⁴⁰ Υπόθεσεις T-236, 239, 244-246, 251&252/01, Tokai Carbon and Others v. Commission (Graphite Electrodes).

¹⁴¹ Απόφαση 325/V/2007, Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

ανταγωνίστρια αυτής εταιρία Wackenut Security Hellas A.E.(που δραστηριοποιούνται στην ίδια σχετική αγορά) στον διαγωνισμό της Εμπορικής Τράπεζας για διακίνηση χρηματικού με σκοπό τον έλεγχο και την κατανομή της αγοράς. Αποτέλεσμα αυτής της καταγγελίας ήταν η επιβολή προστίμου και στις 2 εταιρίες. Λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας, η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού επέβαλλε στην πρώτη εταιρεία πρόστιμο αξίας 288.021 ευρώ εφόσον το μερίδιο αγοράς της ήταν 6% περίπου ενώ στην δεύτερη υψηλότερο πρόστιμο που έφτανε το ποσό των 712.567 ευρώ εφόσον το μερίδιο αγοράς της ήταν 23% περίπου. Επίσης, η Επιτροπή έλαβε υπόψη κατά την διαδικασία υπολογισμού του ύψους του προστίμου για την εταιρεία M.K.B το γεγονός ότι η τελευταία βρισκόταν σε καθεστώς εκκαθάρισης.

Τόσο οι Κατευθυντήριες Γραμμές που αφορούν στον Κανονισμό 1/2003 όσο και αυτές που αφορούν στο άρθρο 9 παράγραφος 2 του ν.703/77 (όσον αφορά την Ελληνική νομοθεσία) περιέχουν τέτοιες ασφαλιστικές δικλείδες οι οποίες αφενός κάνουν λόγο για κατά περίπτωση εκτίμηση μιας παράβασης, αφετέρου οι πρώτες προβλέπουν δυνατότητα συνεκτίμησης της αδυναμίας πληρωμής του προστίμου, ενώ οι δεύτερες λαμβάνουν υπόψη την πιθανότητα να θέσουν σε ανεπανόρθωτο κίνδυνο την οικονομική βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Ωστόσο αν μια υπόθεση έχει κοινοτική διάσταση, δηλαδή διαπιστώνεται παράβαση τόσο του άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ όσο και του άρθρου 1 του ν.703/77, οπότε εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Καν.1/2003 και του ν.703/77 τότε η εθνική ρύθμιση κατισχύει της κοινοτικής σύμφωνα με την ισχύουσα νομολογία¹⁴² κατά την οποία «οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών είναι αρμόδιες να εφαρμόζουν τα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.¹⁴³ Προς το σκοπό αυτό, δύναται αυτεπάγγελτα ή κατόπιν καταγγελίας, να εκδίδουν τις ακόλουθες αποφάσεις: -για την παύση της παράβασης [...] -για την επιβολή προστίμου, χρηματικής ποινής ή κάθε άλλης κύρωσης προβλεπόμενης από την εθνική τους νομοθεσία και του άρθρου 3 του Κανονισμού 1/2003». Εμφανίζεται επίσης το φαινόμενο κατά το οποίο μια παράβαση έχει μόνο εθνική διάσταση. Στην περίπτωση αυτή το πρόστιμο επιβάλλεται με βάση την νομοθεσία του κάθε κράτους και συγκεκριμένα για την Ελλάδα το ποσό του προστίμου θα ανέρχεται μέχρι το 15% των

¹⁴²Βάσει της διάταξης του άρθρου 5 του Κανονισμού 1/2003.

¹⁴³ Βλ. σχετικά Γ. Καρύδη, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού», σελ.246.

ακαθάριστων εσόδων της εμπλεκόμενης στο καρτέλ επιχείρησης της τρέχουσας ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης.

8. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΡΤΕΛ

8.1 ΥΠΟΘΕΣΗ «ΧΛΩΡΙΟΥΧΟΣ ΧΩΛΙΝΗ»¹⁴⁴

Η χλωριούχους χωλίνη, γνωστή και ως βιταμίνη B4, χρησιμοποιείται κυρίως στην βιομηχανία ζωοτροφών, ιδιαίτερα για την διατροφή πουλερικών και χοίρων ως κλασσικό διατροφικό συμπλήρωμα με στόχο τη αύξηση της ανάπτυξης τους, τη μείωση του ποσοστού θνησιμότητας τους, την αύξηση της διατροφικής αποτελεσματικότητας τους, την αύξηση της παραγωγής αυγών και την βελτίωση της ποιότητας του κρέατος.

Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ύστερα από μια προσεκτική έρευνα, διαπίστωσε ότι οι εταιρείες Akzo Nobel από τις Netherlands, Basf από την Γερμανία, UCB από το Βέλγιο, Bioproducts και DuCoa από τις ΗΠΑ και Chinook από τον Καναδά είχαν προβεί σε μια μυστική συμφωνία με στόχο τόσο τον καθορισμό και την αύξηση των τιμών σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και την κατανομή των παγκόσμιων αγορών, τον έλεγχο των διανομέων και μεταποιητών και την ανταλλαγή εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών για την αγορά της χλωριούχου χωλίνης παραβιάζοντας το άρθρο 81 του Κανονισμού 1/2003.

Το 1997, τελευταίο πλήρες έτος που καλύπτει η παράβαση, το μέγεθος της παγκόσμιας αγοράς χλωριούχου χωλίνης υπολογιζόταν σε 183,7 εκατ ευρώ,¹⁴⁵ εκ των οποίων μερίδιο 52,6 εκατ. ευρώ¹⁴⁶ κατείχε η ΕΟΧ. Κατά την διάρκεια της εν λόγω περιόδου οι παραγωγοί που συμμετείχαν στην παράβαση έλεγχαν πάνω από το 80% της παγκόσμιας αγοράς. Οι Ευρωπαίοι παραγωγοί που συμμετείχαν στην παράβαση ήλεγχαν περίπου το 80% της αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Επιτροπή κατέληξε ότι η παράβαση είναι πολύ σοβαρή εξαιτίας της φύσης της και της γεωγραφικής της έκτασης. Λαμβάνοντας υπόψη την διάρκεια της παράβασης, το βαθμό συμμετοχής της κάθε επιχείρησης στην παράβαση, το συνολικό μερίδιο αγοράς της κάθε επιχείρησης, το γεγονός ότι η Basf είχε ήδη συμμετάσχει νωρίτερα σε παρόμοιες παραβάσεις και το βαθμό συνεργασίας της κάθε εταιρείας με την

¹⁴⁴ Case COMP / E-2 / 37.533 - Choline Chloride (Χλωριούχος χωλίνη).

¹⁴⁵ Το ποσό του προστίμου έχει μετατραπεί σε ευρώ με βάση την ισοτιμία 1 Ευρώ=340.75 Δραχμές.

¹⁴⁶ Το ποσό του προστίμου έχει μετατραπεί σε ευρώ με βάση την ισοτιμία 1 Ευρώ=340.75 Δραχμές.

Επιτροπή κατέληξε να επιβάλλει πρόστιμα συνολικής αξίας 66,34 εκατ. ευρώ¹⁴⁷ στις ακόλουθες εταιρείες:

- Akzo Nobel: 20,99 εκατ. ευρώ
- BASF: 34,97 εκατ. ευρώ
- UCB: 10,38 εκατ. ευρώ

Οι εταιρείες Bioproducts, DuCoa, Chinook απαλλάχθηκαν από την επιβολή προστίμων γιατί, μολονότι αποτελούσαν μέλη του καρτέλ για το χρονικό διάστημα 1992 έως 1994, έθεσαν τέρμα στην συμμετοχή τους στην παράβαση πολύ πριν ξεκινήσει η διεξαγωγή έρευνας από την Επιτροπή για το υπό εξέταση καρτέλ (5 τουλάχιστον χρόνια νωρίτερα).

8.2 ΥΠΟΘΕΣΗ «ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΓΥΑΛΙΟΥ»¹⁴⁸

Στην υπόθεση αυτή, η διεξαγωγή έρευνας από την Επιτροπή ξεκίνησε βάσει πληροφοριών από τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού. Πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι στις εγκαταστάσεις της Glaverbel (θυγατρική της Asahi που μετονομάστηκε πρόσφατα σε AGC Flat Glass Europe), της Guardian, της Pilkinaton και της Saint-Gobain. Ακολούθησαν δύο σειρές ελέγχων και στο διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στους ελέγχους αυτούς, οι εταιρείες Asahi και Glaverbel (που αποτελούσαν μέλη του υπό εξέταση καρτέλ) συνεργάστηκαν με την Επιτροπή και προσέφεραν πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία, απαραίτητα για την αποκάλυψη της αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς.

Η Επιτροπή κατέληξε ότι η παράνομη αυτή πρακτική αφορούσε μια αθέμιτη σύμπραξη που συνίστατο κυρίως σε πρακτικές καθορισμού των τιμών για το επίπεδο γυαλί στην EOX καθώς και την ανταλλαγή ευαίσθητων εμπορικών πληροφοριών αποτελώντας έτσι παράβαση του άρθρου 81 της συνθήκης EK και του άρθρου 53 της συμφωνίας της EOX.

Οι κατηγορίες των προϊόντων που αφορά η παρούσα απόφαση είναι τα προϊόντα γυαλιού που χρησιμοποιούνται σε κτίρια και περιλαμβάνουν υαλοπίνακες επιπλεύσεως, γυαλί υψηλής ενεργειακής απόδοσης, γυαλί από συγκολλημένα φύλλα και μη επεξεργασμένα κάτοπτρα. Η αγοραία αξία στην EOX για αυτές τις κατηγορίες

¹⁴⁷ Το ποσό του προστίμου έχει μετατραπεί σε ευρώ με βάση την ισοτιμία 1Ευρώ=340.75 Δραχμές.

¹⁴⁸ Case COMP/39.165-Flat Glass .

προϊόντων που πωλήθηκαν σε ανεξάρτητους πελάτες το 2004 εκτιμάται σε περίπου 1700 εκατ. ευρώ ενώ το εκτιμώμενο μερίδιο αγοράς των τεσσάρων επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην παράβαση είναι τουλάχιστον 80%.

Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, λαμβάνοντας υπόψη το χρονικό διάστημα συμμετοχής της κάθε εταιρείας στο καρτέλ, το μέγεθος του κύκλου εργασιών της κάθε επιχείρησης πέραν των πωλήσεων των προϊόντων και υπηρεσιών με τα οποία σχετίζεται η παράβαση και της ανακοίνωσης περί επιεικούς μεταχείρισης του 2002 για μείωση των προστίμων, κατέληξε στην επιβολή των ακόλουθων προστίμων:

- Saint-Gobain (Γαλλία) :133900000 ευρώ
- Asahi (Ιαπωνία): 65000000 ευρώ
- Guardian (Ηνωμένες Πολιτείες):148000000 ευρώ
- Pilkinaton(Ηνωμένο βασίλειο) :140000000 ευρώ

Η Επιτροπή συνολικά επέβαλε στα μέλη αυτού του καρτέλ πρόστιμα αξίας 486900000 ευρώ για μια σύμπραξη η οποία ναι μεν διήρκεσε μόλις ένα χρόνο και ένα μήνα αλλά τόσο η φύση της παράβασης (αποτελούσε μία πολύ σοβαρή παράβαση) όσο και το μεγάλο συνδυασμένο μερίδιο αγοράς που κατείχαν οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση δικαιολογούν την ύψος του προστίμου αυτού.

8.3 ΥΠΟΘΕΣΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ¹⁴⁹

Η υπόθεση ξεκίνησε βάσει αυτεπάγγελτης έρευνας από την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή και εμπορία γαλακτοκομικών προϊόντων, για παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/1977 και του άρθρου 81 ΣΕΚ. Η έρευνα που είχε ως σκοπό την ανίχνευση πιθανών οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών απευθυνόταν στις ακόλουθες εταιρείες:

- NESTLE ΕΛΛΑΣ ΑΕ.» ή «ΝΕΣΤΛΕ»
- ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ Α.Ε. «ΟΛΥΜΠΟΣ» ή «ΟΛΥΜΠΟΣ»
- VIVARTIA ΑΝΩΝΥΜΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ» ή «ΔΕΛΤΑ»

¹⁴⁹ ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘΜ.369/V/2007,Ελληνική Αρχή Ανταγωνισμού.

- ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ - ΜΕΒΓΑΛ Α.Ε.» ή «ΜΕΒΓΑΛ»
- ΦΑΓΕ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΑΛΑΚΤΟΣ Α.Ε.» ή «ΦΑΓΕ»
- ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ Α.Β.Ε.Ε. - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ» ή«ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ»
- ΚΡΙ-ΚΡΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» ή «ΚΡΙ-ΚΡΙ»
- ΡΟΔΟΠΗ Α.Ε. – ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΞΑΝΘΗΣ» ή «ΡΟΔΟΠΗ»
- Ο «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ» ή «ΣΕΒΓΑΠ»
- ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ Α.Ε.» ή «ΣΕΡΓΑΛ»

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπίστωσε παράβαση σε κάποιες επιχειρήσεις τόσο του άρθρου 1 του ν.703/77 όσο και του άρθρου 81 του Καν.1/2003. Κατέληξε ότι «η παράβαση είναι ιδιαιτέρως σοβαρή, διότι αφορά οριζόντιους περιορισμούς καθορισμού των τιμών και κατανομής των αγορών που αποτελούν το σκληρό πυρήνα των αντιανταγωνιστικών συμπεριφορών και που ρητώς απαγορεύονται από το άρθρο 1 του νόμου 703/1977 και του άρθρου 81 της ΣΕΚ. Στη σχετική αγορά απειλήθηκαν κατά τα ανωτέρω να προκληθούν σημαντικά αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα μεταξύ εταιριών με μεγάλη οικονομική δύναμη, οι οποίες αγοράζουν το 57-70% της συνολικής παραγωγής νωπού γάλακτος στην ελληνική επικράτεια και οι οποίες επιδίωξαν με τον τρόπο αυτό να αποκομίσουν σημαντικά οικονομικά οφέλη. Ως εκ τούτου δικαιολογείται η επιβολή προστίμων, που κινούνται στις υψηλότερες κλίμακες των προβλεπομένων από την Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού Κατευθυντηρίων Γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων». Αποτέλεσμα ήταν η επιβολή προστίμων στις ακόλουθες επιχειρήσεις:

ΝΕΣΤΛΕ→6188896,82 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 81 της ΣΕΚ)

ΟΛΥΜΠΟΣ→3168806,01 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 81 της ΣΕΚ)

ΚΡΙ-ΚΡΙ→97684,85 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 1 του Ν 703/77)

ΣΕΡΓΑΛ→44424,42 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 1 του Ν 703/77)

ΔΕΛΤΑ→132388,83 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 1 του Ν 703/77 και του άρθρου 81 της ΣΕΚ)

ΜΕΒΓΑΛ→81940,25 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 1 του Ν 703/77 και του άρθρου 81 της ΣΕΚ)

ΦΑΓΕ→230906 ευρώ (για παράβαση του άρθρου 1 του Ν 703/77 και του άρθρου 81 της ΣΕΚ)

Σύνολο: 9945047,18€

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, βασιζόμενη στην οικονομική ισχύ των προαναφερομένων επιχειρήσεων (εφόσον κατέχουν το 57-70% της συνολικής παραγωγής νωπού γάλακτος), φαίνεται ορθώς να λαμβάνει σοβαρά υπόψη το μέγεθος της «καρτελοποιημένης αγοράς»¹⁵⁰. Ωστόσο δεν λαμβάνει υπόψη την αρχή «ήσσονος σημασίας» (de minimis) εφόσον οι εν λόγω επιχειρήσεις κατέχουν μερίδιο αγοράς άνω του 5% (περίπου 10% η κάθε μία ενώ ο συνολικός κύκλος εργασιών τους ξεπερνά τα 40 εκατ. ευρώ) και γιατί αντικείμενο της σχετικής σύμπραξης είναι ο καθορισμός των τιμών και ο επιμερισμός των αγορών, οι οποίες αποτελούν παραβάσεις πολύ σοβαρές. Επίσης, η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, στην εξέταση και απόφαση της για το συγκεκριμένο καρτέλ, αναφέρεται στην απειλή πρόκλησης σημαντικών αντιανταγωνιστικών αποτελεσμάτων και όχι στην πρόκληση σημαντικών αντιανταγωνιστικών αποτελεσμάτων και με βάση αυτήν την διαπίστωση δικαιολογεί την επιβολή προστίμων, τα οποία φτάνουν στις υψηλότερες κλίμακες. Ενδεχομένως η Ελληνική Επιτροπή να προέβει στην επιβολή των προαναφερομένων προστίμων εξαιτίας της φύσης της παράβασης, η οποία αποτελεί μια μυστική οριζόντια σύμπραξη ανάμεσα σε επιχειρήσεις με μεγάλη οικονομική δύναμη.

8.4 ΥΠΟΘΕΣΗ «ΒΙΤΑΜΙΝΩΝ»¹⁵¹

Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μετά από έρευνα που ξεκίνησε το Μάιο του 1999 διαπίστωσε ότι 13 Ευρωπαϊκές και μη Ευρωπαϊκές εταιρείες συμμετείχαν σε έξι διαφορετικά καρτέλ για την διανομή της αγοράς και τον καθορισμό των τιμών σχετικά με βιταμινούχα προϊόντα. Κάθε καρτέλ είχε συγκεκριμένο αριθμό συμμετεχόντων και διάρκεια, μολονότι όλα λειτουργούσαν μεταξύ του 1989 και 1999. Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην περίπτωση αυτή είναι τα ακόλουθα:

¹⁵⁰ Σε αντίθεση με την Ελληνική νομολογία, η κοινοτική νομολογία εμφανίζεται κάποιες φορές ασυνεπής με το θέμα του μεγέθους της καρτελοποιημένης αγοράς. Για παράδειγμα στην υπόθεση T-329/01, ADM v.Commission (Sodium Gluconate), το μέγεθος της καρτελοποιημένης αγοράς δεν ελήφθη υπόψη (παρ.66-81).

¹⁵¹ Case COMP/37.512 ,Vitamins (Βιταμίνες).

- F.Hoffmann-La Roche AG (Ελβετία):462 εκατ. Ευρώ
- BASF AG (Γερμανία):296.16 εκατ. Ευρώ
- Aventis SA (Γαλλία):5.04 εκατ. Ευρώ
- Solvay Pharmaceuticals BV (Ολλανδία):9.10 εκατ. Ευρώ
- Merck KgaA (Γερμανία):9.24 εκατ. Ευρώ
- Daiichi Pharmaceutical Co Ltd (Ιαπωνία):23.4 εκατ. Ευρώ
- Eisai Co Ltd (Ιαπωνία):13.23 εκατ. Ευρώ
- Takeda Chemical Industries Ltd (Ιαπωνία):37.05 εκατ. ευρώ

Στις υπόλοιπες πέντε εταιρείες δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα επειδή τα καρτέλ στα οποία συμμετείχαν έληξαν πέντε ή περισσότερα χρόνια πριν ξεκινήσει την έρευνα της η Επιτροπή και βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας υπάρχει διαγραφή.

Χαρακτηριστικό στο καρτέλ αυτό αποτελεί το γεγονός ότι η Επιτροπή έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο που διαδραματίζει κάθε επιχείρηση σε μια σύμπραξη και γι' αυτό το λόγο επέβαλλε δικαίως στις εταιρείες F.Hoffmann-La Roche AG και BASF AG τόσο μεγάλα πρόστιμα και μάλιστα δυσανάλογα με τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις υπόλοιπες επιχειρήσεις εφόσον οι εταιρείες αυτές διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην παράνομη αυτή συμφωνία και αποτελούσαν τους δύο κυριότερους παραγωγούς βιταμινών. Επίσης, για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε πλήρη ασυλία¹⁵² στην Aventis για την συμμετοχή της στα καρτέλ βιταμινών A και E γιατί ήταν η πρώτη που συνεργάστηκε με την Επιτροπή και παρείχε αποφασιστικές αποδείξεις ενώ της επιβλήθηκε πρόστιμο για την ευρεία συμμετοχή της στην παράβαση που αφορά την βιταμίνη D3 για την οποία δεν υπέβαλε κανένα στοιχείο. Επιπρόσθετα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το μέγεθος της καρτελοποιημένης αγοράς για τον υπολογισμό του προστίμου.¹⁵³

---

¹⁵² Είναι η πρώτη φορά που η Επιτροπή χορήγησε μείωση 100% του προστίμου κατ 'εφαρμογή της ανακοίνωσης της σχετικά με την επιείκεια.

¹⁵³ Για παράδειγμα, η Hoffmann-La Roche κατείχε περίπου το 50% της συνολικής αγοράς βιταμινών.

8.5 ΥΠΟΘΕΣΗ «FENEX»¹⁵⁴

Η υπόθεση αυτή αφορούσε απόφαση ένωσης επιχειρήσεων· μία Ολλανδική ένωση επιχειρήσεων δραστηριοποιείτο στον τομέα των ναύλων και προέβαινε σε κατάρτιση ενός σχεδίου και στην κυκλοφορία συνιστώμενων τιμών αποστολής προς τα μέλη της. Η Fenex, για πολλά χρόνια, καθόριζε ετησίως τις τιμές των ναύλων αποστολής για όλα της τα μέλη ομοιόμορφα ανεξάρτητα από τις διαφορές κόστους που αντιμετώπιζε το κάθε μέλος χωριστά. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απεφάνθη ότι οι προτεινόμενες αυτές τιμές από την ένωση, αν και δεν ήταν δεσμευτικές, συνιστούσαν απόφαση ένωσης εμπίπτουσα στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 85.¹⁵⁵ Τελικά διαπιστώθηκε παράβαση μόνο από την πλευρά της ένωσης και όχι των μελών της και για το λόγο αυτό επιβλήθηκε πρόστιμο μόνο στην Fenex. Συγκεκριμένα το ποσό του προστίμου ήταν 1000 ευρώ.

8.6 ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΕΣΜΕ¹⁵⁶

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, κατόπιν αυτεπάγγελτης έρευνας στον κλάδο επιχειρήσεων λιανικής πώλησης ειδών σούπερ μάρκετ, κατέληξε ότι ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Σουπερ Μάρκετ (ΣΕΣΜΕ) καθώς και οι εταιρείες ΑΤΛΑΝΤΙΚ, ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΕΡΟΠΟΥΛΟΙ, Διαμαντής Μασούτης Α.Ε., ΜΕΤΡΟ, Ι.&Σ. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ, ΤΡΟΦΙΝΟ και ΑΛΦΑ ΒΗΤΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ είχαν παραβιάσει το άρθρο 1 παρ. 1 του ν.703/77 και το άρθρο 81 παρ. 1 της ΣυνΕΚ. Ειδικότερα, ο ΣΕΣΜΕ είχε προβεί σε μία απόφαση ένωσης επιχειρήσεων που είχε αντικείμενο και αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού, ενώ οι συγκεκριμένες ως άνω αλυσίδες σούπερ μάρκετ είχαν προβεί σε οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική (χωρίς όμως τη συμμετοχή του ΣΕΣΜΕ) που είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, όχι όμως και αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

¹⁵⁴ ΕΕ 1996, L181/28.

¹⁵⁵ Σήμερα το αντίστοιχο άρθρο είναι το άρθρο 81.

¹⁵⁶ Απόφαση 284/IV/2005-ΣΕΣΜΕ.

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι πρόκειται για μία σοβαρή παράβαση, η οποία υπόκειται τόσο στο ελληνικό όσο και στο κοινοτικό δίκαιο. Στην υπόθεση αυτή ιδιαίτερο ρόλο στη διαδικασία καθορισμού του ύψους του επιβαλλόμενου προστίμου σε βάρος της ένωσης επιχειρήσεων έπαιξε η υπ.[’] αριθμ. 1001/2006 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου ορθό είναι να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το σύνολο των ακαθάριστων εσόδων της ένωσης αλλά, αντίθετα το σύνολο των ακαθάριστων εσόδων κάθε μίας επιχείρησης που αποτελεί μέλος της ένωσης. Μάλιστα, στην απόφαση για τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-39/92 και T- 40/92 (απόφαση Groupement des cartes bancaires, 23.2.1994, παρ. 137) το ΠΕΚ σημειώνει «Πράγματι, η επιρροή που μπορεί να άσκησε μια ένωση επιχειρήσεων στην αγορά δεν εξαρτάται από τον δικό της κύκλο εργασιών, ο οποίος δεν αποτελεί συνάρτηση ούτε του μεγέθους, ούτε της οικονομικής ισχύος της, αλλά από τον κύκλο εργασιών των μελών της, ο οποίος αποτελεί ένδειξη περί του μεγέθους και της οικονομικής της ισχύος». Επίσης, στις αποφάσεις ΔΕΚ C-298/98 Metsa-Serla Sales Oy της 16.11.2000 στην παρ. 66 και ΠΕΚ T-213/95 SCK της 22.10.1997, παρ. 252 αναφέρεται ρητά ότι «όταν επιβάλλεται πρόστιμο σε ένωση επιχειρήσεων, που αυτή καθαυτή διαθέτει κύκλο εργασιών που συνήθως δεν αντιστοιχεί προς το μέγεθος ή την ισχύ της στην αγορά, ο καθορισμός προστίμου έχοντος αποτρεπτικό χαρακτήρα καθίσταται δυνατός μόνον αν συνυπολογισθούν οι κύκλοι εργασιών των επιχειρήσεων μελών της». Μάλιστα, στην προκειμένη περίπτωση ο ΣΕΣΜΕ που είναι σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δεν αναπτύσσει επιχειρηματική δραστηριότητα και δεν πραγματοποιεί κύκλο εργασιών (τα ακαθάριστα έσοδα το 2001 ανήλθαν μόλις σε 62.070 ευρώ). Επομένως, η διαπραγματευτική του δύναμη, καθώς και η θέση του στην αγορά δεν είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από τα εκάστοτε μέλη του (φυσικά ή νομικά πρόσωπα), αλλά αντιθέτως πηγάζει ευθέως από την οικονομική ισχύ, τη διαπραγματευτική δύναμη και θέση στην αγορά εκάστου των μελών του.

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού τελικά επέβαλλε στον ΣΕΣΜΕ πρόστιμο ύψους δεκαπέντε εκατ. (15.000.000) ευρώ που αντιστοιχεί σε ποσοστό 0,28% του συνολικού κύκλου εργασιών των μελών αυτού στην εγχώρια αγορά για το έτος 2001. Επίσης, επέβαλλε στις εταιρείες πρόστιμο ύψους:

- ΑΤΛΑΝΤΙΚ→430.080 ευρώ
- ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΕΡΟΠΟΥΛΟΙ→500.713 ευρώ

- Διαμαντής Μασούτης Α.Ε. → 347.784 ευρώ
- ΜΕΤΡΟ → 338.201 ευρώ
- Ι. & Σ. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ → 611.844 ευρώ
- ΤΡΟΦΙΝΟ → 6.000 ευρώ
- ΑΛΦΑ ΒΗΤΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ → 721.240 ευρώ

9. ΤΑ ΔΕΚΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΠΡΟΣΤΙΜΑ

Τα δέκα υψηλότερα πρόστιμα που έχουν επιβληθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για περιπτώσεις καρτέλ (από το 1969) είναι τα εξής:

Έτος	Περίπτωση καρτέλ	Ποσό σε Ευρώ
2007	Elevators and Escalators ¹⁵⁷	992.312.200
2001	Vitamins ¹⁵⁸	790.515.000
2007	Gas insulated switchgear ¹⁵⁹	750.712.500
2008	Candle waxes ¹⁶⁰	676.011.400
2006	Synthetic rubber (BR/ESBR) ¹⁶¹	519.050.000
2007	Flat glass ¹⁶²	486.900.000
2002	Plasterboard ¹⁶³	458.520.000
2006	Hydrogen peroxide and perborate ¹⁶⁴	388.128.000
2006	Methacrylates ¹⁶⁵	344.562.500
2007	Hard haberdashery: fasteners ¹⁶⁶	328.644.000

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, με την εισαγωγή των νέων Κατευθυντήριων Γραμμών, τα επιβαλλόμενα πρόστιμα παρουσιάζουν μια αξιοσημείωτη ανοδική τάση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το πρόγραμμα επιείκειας (leniency program) λειτουργεί πλέον σήμερα πιο αποτελεσματικά, με συνέπεια να διαπιστώνονται περισσότερα καρτέλ και με ευκολότερο τρόπο. Χαρακτηριστικό, επίσης, είναι το γεγονός ότι το μέσο ποσό του επιβαλλόμενου προστίμου έχει αυξηθεί εκθετικά, από τα μέσα της δεκαετίας του '90.¹⁶⁷

¹⁵⁷ Case COMP/38.823, Ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες.

¹⁵⁸ Case COMP/37.512, Βιταμίνες.

¹⁵⁹ Case COMP/38.899, Εξοπλισμός μεταγωγής με μόνωση αερίου.

¹⁶⁰ Case COMP/39.181, Κερί.

¹⁶¹ Case COMP/F/38.638, Συνθετικό Καουτσούκ.

¹⁶² Case COMP/39.165, Επίπεδο Γυαλί.

¹⁶³ Case IP/02/1744, Ασβεστόπλακα.

¹⁶⁴ Case COMP/F/C.38.620, Υπεροξείδιο του υδρογόνου και υπερβορικού άλατος.

¹⁶⁵ Case COMP/F/38.645, Μεθακρυλικές Ενώσεις.

¹⁶⁶ Case COMP/E-1/39.168.

¹⁶⁷ Bos Iwan and Schinkel Maarten Pieter, «On the scope for the European Commission's 2006 fining guidelines under the legal maximum fine», p.673-682.

10. ΣΧΟΛΙΑ

Ο αντίκτυπος που έχουν οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 μπορεί να περιγραφεί ως «δύο βήματα μπροστά αλλά ένα βήμα πίσω»,¹⁶⁸ όσον αφορά την διαφάνεια και την προβλεψιμότητα των νέων κανόνων. Από την μια μεριά, η καινούργια μεθοδολογία μειώνει σε σημαντικό βαθμό την μη προβλεψιμότητα του ποσού του προστίμου εφόσον εισάγει την έννοια του «βασικού ποσού» το οποίο θα στηρίζεται στο ποσό των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης. Συγκεκριμένα, θέτει ως ανώτατο όριο το 30% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που σχετίζονται με την παράβαση. Από την άλλη μεριά, οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 περικλείουν στοιχεία που προσδίδουν στην διαδικασία καθορισμού του ποσού του προστίμου αρκετή ασάφεια. Ειδικότερα, εισάγει την επιβολή ενός συμβολικού ποσού για αποτρεπτικούς και μόνο λόγους χωρίς να δίνει κανένα στοιχείο για το πότε θα το εφαρμόζει αυτό. Επιπρόσθετα, παρότι οι Κατευθυντήριες Γραμμές του 2006 παραθέτουν την γενική μεθοδολογία για τον υπολογισμό των προστίμων, αναφέρουν ότι πιθανές ιδιαιτερότητες μιας υπόθεσης μπορεί να δικαιολογήσουν απόκλιση¹⁶⁹ από την μεθοδολογία αυτή ή από τα όρια που καθορίζονται στο σημείο 21¹⁷⁰.

---

¹⁶⁸ Killick R. M. James (2006), «The 2006 Fining Guidelines: Two Steps Forward but One Step Back?», *Competition Law Insight*.

¹⁶⁹ Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003 (2006/C 210/02) σημείο 37.

¹⁷⁰ Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003.

Επίλογος

Ένα από τα μεγαλύτερα και τα πιο ζημιογόνα φαινόμενα, οι ρίζες του οποίου ξεκινούν πολλά χρόνια πριν, τόσο για τους καταναλωτές όσο και για την κοινωνία γενικότερα, είναι η ύπαρξη των οριζόντιων εναρμονισμένων πρακτικών. Ο Adam Smith¹⁷¹ αναφέρει «άνθρωποι που δραστηριοποιούνται στο ίδιο ή παρόμοιο επίπεδο παραγωγής σπάνια συναντιούνται ακόμα και για διασκέδαση αλλά οι συνομιλίες τους πάντα καταλήγουν σε μια συμφωνία-συνομωσία ενάντια στο δημόσιο ή σε ένα τέχνασμα για αύξηση των τιμών». Η επιβολή προστίμων αποτελεί ένα από τα μέσα που έχει στην διάθεση της τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού για την αντιμετώπιση τέτοιων συνομωσιών και κατά συνέπεια την επιτυχή ολοκλήρωση της αποστολής εποπτείας τους για την εφαρμογή των αρχών του ανταγωνισμού, αποστολή που έχει ανατεθεί στη μεν πρώτη από την ίδια τη Συνθήκη ΕΚ στη δε δεύτερη από τον νόμο 703/1977. Η επιβολή προστίμου αποτιμάται ως πράξη προστασίας των καταναλωτών και περιορισμού της αυθαίρετης δράσης μερικών μεγάλων επιχειρήσεων, που αποκομίζουν κέρδη παραβιάζοντας τους νόμους περί ελεύθερου ανταγωνισμού, αφού ο απότερος σκοπός τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού είναι να προστατεύσουν τον υγιή ανταγωνισμό από επιχειρήσεις που με τις ενέργειες τους παρακωλύουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Όμως, προκειμένου να επιτύχουν το στόχο αυτό οι Αρχές Ανταγωνισμού θα πρέπει να βασίζονται στην διαφάνεια, στην αντικειμενικότητα και πάνω απ' όλα στον σεβασμό προς τον πολίτη-καταναλωτή, εξασφαλίζοντας του με αυτόν τον τρόπο υψηλότερο βιοτικό επίπεδο ζωής.

¹⁷¹ Adam Smith, «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations 205», William Playfair.ed.,1995,1776.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

A. Εγχειρίδια

- ❖ Massimo Motta (2004), «Competition Policy: Theory and Practice»
- ❖ Waldman E. Don and Jensen J. (2006), «Industrial Organization Theory and Practice», Third Edition

B. Άρθρα

- ❖ Barlingen Van Bertus (2003), «*The European Commission's 2002 Leniency Notice after One Year of Operation*», COMPETITION POLICY NEWSLETTER (European Comm'n)
- ❖ Bolotova Yuliya, Connor M. John, Miller J. Douglas (2007), «Factors Influencing the Magnitude of Cartel Overcharges: An Empirical Analysis of Food-Industry Cartels», Agribusiness, Vol.23 (1), p.17-33
- ❖ Bos Iwan and Schinkel Maarten Pieter (2006), «On the scope for the European Commission's 2006 fining guidelines under the legal maximum fine», Journal of Competition Law and Economics Vol.2 (4), p.673-682
- ❖ Calvino Nadia (2006), «Public Enforcement in the EU: Deterrent Effect and Proportionality of Fines», European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies/EU Competition 2006
- ❖ Carmona Botana Patricia (2006), «Prevention and Deterrence of Collusive Behavior: The Role Of Leniency Programs», Columbia Journal Of European Law (Cited as: 13 Colum. J. Eur. L.47)
- ❖ Cecile Aubert Patrick Rey & William E. Kovacic, «*The Impact of Leniency and Whistle-blowing Programs on Cartels*», International Journal of Industrial Organization, Vol. 24 ,2006, p.1241–1266, available at www.sciencedirect.com
- ❖ Ciara Kennedy-Loest, «*Cartels, fines and leniency applications*», ABA Spring Meeting 2006, Washington-29 March 2006:Introduction to EU Competition

Law:Article 81

- ❖ Francois Arbault & Francisco Peiro, «*The Commission's New Notice on Immunity and Reduction of Fines in Cartel Cases:Building on Success*», COMPETITION POLICY NEWSLETTER, EUROPEAN Comm'n, June 2002
- ❖ Furse Mark-Nash Susan (2007), «The cartel offence», European Competition Law Review, Vol.28 (1), p.71-72
- ❖ Hay and Kelley (1974), «*An Empirical Survey of Price Fixing Conspiracies*», Journal of Law and Economics (17)
- ❖ International Competition Network, Report to the 7th ICN Annual Conference (2008), «Setting of fines for cartels in ICN Jurisdictions», International Competition Network
- ❖ Killick R. M. James (2006), «The 2006 Fining Guidelines: Two Steps Forward but One Step Back?», Competition Law Insight
- ❖ Massimo Motta & Michele Polo (2003), «Leniency Programs and Cartel Prosecution», International Journal of Industrial Organization, Vol.21, p.347-379
- ❖ Mayer Brown (2007), «The EC Fining Policy in Competition Law, 2006 Fining Guidelines of the Commission», College of Europe Bruges Campus Law Department
- ❖ Petr Michal (2008), «The ne bis in idem principle in competition law», European Competition Law Review, Vol.29(7),p.392-400
- ❖ Sandhu S.Jatinder (2007), «The European Commission'sleniency policy: A success», European Competition Law Review, Vol.23(3), p.148-157
- ❖ Sven B. Volcker (2007), «Rough Justice? An Analysis of the European Commission's New Fining Guidelines»,Common Market Law Review 44, p.1285-1320
- ❖ Wesssing Taylor (2006), «New Commission guidelines on the method of setting of fines», EU News

- ❖ Wils P.J. Wouter (2007), «The European Commission's 2006 Guidelines on Antitrust Fines: A Legal and Economic Analysis», *World Competition*, Vol.30 (2), p.35
- ❖ Zimmerman E. Jeffrey and Conor M. John (2005), «Determinants of Cartel Duration: A Cross-Sectional Study of Modern Private International Cartels», Department of Agricultural Economics, Purdue University, West Lafayette, Indiana

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

A. Εγχειρίδια

- ❖ Βέττας Ν. και Κατσουλάτος Γ. (2004), «Πολιτική Ανταγωνισμού &Ρυθμιστική Πολιτική», Εκδόσεις Τυποθήτω
- ❖ Ζευγώλης Νίκος (2008), «Το καρτέλ στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού», Κεφάλαιο Ε σελ.119-135, Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ Καρύδης Σπ. Γεώργιος (2004), «Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακούλα
- ❖ Κατσουλάκος Ιωάννης (2006), «Θεωρία Βιομηχανικής Οργάνωσης», Εκδόσεις Τυποθήτω
- ❖ Ουσταπασίδης Κ.(2003), «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική», Εκδόσεις Ζυγός
- ❖ Ουσταπασίδης Κ.-Κατσουλάκος Ι.(1999), «Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική & Πολιτική», Εκδόσεις Ζυγός

B. Αρθρα

- ❖ Ανακοίνωση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού (2006), «Κατευθυντήριες Γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 9 του ν. 703/1977,όπως ισχύει».
- ❖ Γκίνη Δημ. Ελένη (2007), «Η μέθοδος υπολογισμού και το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου στο κοινοτικό και εθνικό δίκαιο του ανταγωνισμού», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, τόμος 27 και τεύχος 3
- ❖ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006), «Κατευθυντήριες Γραμμές για την μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α)του κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1/2003», 2006/C 210/02
- ❖ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2006), «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ)», 2006/C 298/11
- ❖ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003), «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ.1/2003 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 16ης Δεκεμβρίου 2002 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης»

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:

- ❖ <http://europa.eu>
- ❖ <http://curia.europa.eu>
- ❖ <http://en.wikipedia.org/wiki/cartel>
- ❖ http://en.wikipedia.org/wiki/Bid_rigging.
- ❖ [www.lib.uoa.gr \(OPAC\)](http://www.lib.uoa.gr)
- ❖ www.epant.gr

Δωρεά